

Gál Ferenc Egyetem
Pedagógiai Kar
Szarvas

Különlegesen az általánosban, avagy autizmus spektrum zavarral diagnosztizált gyermekek

készítette:

Csordás Ramóna Erzsébet
tanító alapszakos hallgató

2025.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés: Témaválasztásom indokai, hipotéziseim, alkalmazni kívánt módszereim megnevezései	2
2. Az autizmus spektrum zavar általános tudnivalói.....	4
2.1. Az autizmus spektrum zavar fogalma	4
2.2. Az autizmus spektrum zavar tünetei.....	5
2.3. Az autizmus spektrum zavar kialakulása mögött álló bizonyított és lehetséges tényezők	6
2.4. Az autizmus spektrum zavar diagnosztizálása	8
2.5. Fejlesztési lehetőségek, terápiák autizmus spektrum zavarral érintett gyermekeknek .	10
2.6. Az autizmus spektrum zavarral élő gyermekeket és felnőtteket segítő szövetség, alapítvány Magyarországon.....	12
3. Oktatási lehetőségek az autizmus spektrum zavarral érintettek körében	14
3.1. Autizmus spektrum zavar és integrált intézmények	14
3.2. Autizmus spektrum zavar és szegregált intézmények	22
4. Kutatás.....	28
4.1. Kérdőív kiértékelése	28
4.2. Interjú.....	63
4.3. Fejlesztő foglalkozás	66
5. Autizmus spektrum zavarról gondolatok diagnosztizált autizmus spektrum zavarral érintettektől.....	78
6. Összegzés, konklúzió	81
7. Köszönetnyilvánítás	83
8. Felhasznált irodalom	84
9. Mellékletek.....	88
9.1. Kérdőívek és interjú kérdések.....	88
9.2. Nyilatkozat.....	96

1. Bevezetés: Témaválasztásom indokai, hipotéziseim, alkalmazni kívánt módszereim megnevezései

Kutatásom témája az autizmus spektrum zavar, annak általános tudnivalói, a diagnosztizált gyermekek oktatási, fejlesztési lehetőségei, továbbá a zavar társadalmi megítélése, ismerete. Az autizmus spektrum zavarral érintett tanulók különleges bánásmódot igénylő diákok, emiatt döntöttem a következő cím mellett: „Különlegesen az általánosban, avagy autizmus spektrum zavarral diagnosztizált gyermekek”.

A témaválasztás kapcsán kezdetben bizonytalan voltam, majd 2023. évnek a végére egyértelművé vált számomra, hogy ez az a téma, amelyről ismereteimet meg szeretném osztani, amely irányban kutatni, fejlődni szeretnék. Minden sorom, minden gondolatom érintettségem támasztja alá, hiszen gyermekem diagnosztizáltan autizmus spektrum zavarral érintett. Ez a kutatás számomra nem csak egy munka, projekt leadása, hanem önmagam fejlesztése is, illetve örömteli szenvedéseimnek és szenvedésteli örömeimnek megosztása. Ezentúl úgy gondolom, hogy a témaválasztásom a köznevelés aktuális ügyévé vált, ugyanis felmérések igazolják, milyen nagymértékű a növekedés az autizmus spektrum zavarral diagnosztizált gyermekek körében.

Maga a fogalom korábban is nyújtott már némi szakértelmet, pedagógiai tanulmányaimból fakadóan foglalkoztatott, de közel sem rendelkeztem olyan szintű ismeretekkel, amelyekre az elmúlt egy évben tettem szert.

Ebben a kutatásban célom kifejtetni az autizmus spektrum zavar fogalmát, tüneteit, bizonyított és lehetséges okait, a diagnosztizálás útját, a társadalmi elfogadottságot és el nem fogadottságot, a tájékozottság és a tájékoztatlanúság lelki ütközőit, illetve az oktatási lehetőségeket az integrált és szegregált intézmény keretein belül. Továbbá fejlesztő foglalkozás megvalósításával próbálom megérteni és erősíteni az autizmus megközelítését.

Hipotézisem, hogy a legtöbben tájékoztatlanok az autista gyermekeket zavaró, kiborulást okozó tényezőivel kapcsolatban. „Én igenis megrémültem olyan hangoktól, mint a kutyaugatás, a robogók, a traktorok és az autók hangja, a különböző berregések. Felrobbantak bennem, hatásukra elveszítettem az összes érzékszervi összeköttetést, amely a testemet összekapcsolta a környezetemmel. Olyan volt, mintha kilőttek volna a világűrbe. Egyenesen a világűrbe - huss, minden figyelmeztetés nélkül. Időnként kiabáltam, befogtam a füleimet, a mamám nagyon zavarban volt, amikor ilyen furcsán viselkedtem.” (Autisták Országos

Szövegsége. (2018. augusztus 26.). *Híres autisták mondták*. <https://aosz.hu/hires-autistak-mondtak/>)

Feltételezem továbbá, hogy a többség egyfajta előítélettel rendelkezik - főként a tájékozatlanságból adódóan - az autista gyermekekkel/felnőttekkel szemben.

Úgy gondolom, hogy a szegregált intézménytípus negatív képként jelenik meg társadalmi szinten.

Hipotézisem egyúttal, hogy legtöbben nincsenek tisztában azzal, hogy az autizmussal érintettek jelentős része, - a diagnózisuk mellett - milyen kimagasló szintű gondolkodásmóddal, tehetséggel rendelkezhetnek.

Hipotéziseim igazolását vagy cáfolását kérdőívek és egy gyógypedagógussal - aki autista gyermek nevelésével-oktatásával foglalkozik - folytatott interjú útján érvényesítem.

Kutatásom záró részét autista személyektől származó gondolatok, összegzés, köszönetnyilvánítás, felhasznált irodalmi jegyzékek és mellékletek képezik.

2. Az autizmus spektrum zavar általános tudnivalói

2.1. Az autizmus spektrum zavar fogalma

Az autizmus spektrum zavar fogalmának meghatározása esetén észrevehető, hogy az autizmus több helyen is idegrendszeri fejlődési rendellenességként van szerepeltetve.

A Pécsi Tankerületi Központ *Autizmus spektrumzavar - Módszertani segédlet az iskolai integrációhoz* anyagában a következőképpen szerepel a fogalom: „Az autizmus az egész személyiséget átható, pervazív fejlődési zavar (szociális, kommunikációs, kognitív készségek minőségi fejlődési zavara), az agy (idegrendszer) működésének súlyos, jellemzően veleszületett és egész életen át tartó rendellenessége. Ez lehet igen súlyos, járulékos fogyatékosságokkal halmozott sérülés, illetve többé-kevésbé kompenzált állapot. A súlyosan érintettek egész életen át teljes ellátásra szorulnak, a jó képességűek képesek az önálló életvitelre, de egyénileg változó támogatást igényelnek. Az autizmus: spektrumzavar - nincs két teljesen egyforma autizmussal élő gyermek. Mindegyikük a spektrum egy-egy külön pontján található, s az igényeik egyediek.” (Somogyváriné Hir, 2018, p. 16)

A Levitánia Pszichológiai Rendelő oldalán a meghatározás így olvasható: „Az autizmus spektrumzavar (a kifejezésben a spektrum szó arra utal, hogy az autizmusnak számtalan megjelenési formája van) egy idegi-fejlődési rendellenesség, ami csökkent mértékű társadalmi kapcsolatokban, kommunikációs képességekben, abnormális viselkedési és érdeklődési mintázatokban nyilvánul meg.” (Levitánia Pszichológiai Rendelő, é.n.)

Az Autisták Országos Szövetsége a fentiekkel ellentétben egy sokkal barátságosabb, elfogadóbb megközelítést nyújt: „Az autizmus meghatározásával leggyakrabban, mint idegrendszeri rendellenességek következményeként kialakult fejlődési zavar, tehát főként orvosi, biológiai megközelítésben találkozunk. Azonban emberi jogi perspektívából szemlélve az autizmust az emberi fejlődés sokszínűségének (diverzitásának) egyik lehetséges útjaként is értelmezhetjük.” (Autisták Országos Szövetsége., é.n.)

A National Autistic Society (NAS) az autizmust élethosszig tartó állapotként határozza meg, amely a kommunikáció és a társas kapcsolatok terén jelent nehézségeket, kiemelve az autista emberek egyedi perspektíváit és erősségeit. (National Autistic Society, é. n.)

Néhány országban és közösségben egyre népszerűbbé válik az autizmus spektrum állapot (ASC - Autism Spectrum Condition) kifejezés, amellyel az autizmus elfogadását

hangsúlyozzák, illetve amelyet a humánusabb, erősségközpontú megközelítés céljából használnak. Emellett kevésbé stigmatizáló, pozitív szemléletet képvisel. (Barthélémy, 2019)

Amikor engem kérdeznek az autizmus fogalmáról, én nem rendellenességként, hanem idegrendszeri fejlődési formaként/állapotként nevezem meg, mivel vannak átlagon felül teljesítő érintettek is. Úgy gondolom, ne skatulyázzuk be őket rendellenességként, amikor a másság nem csak a negatívumokat, de a pozitív irányú fejlődést is jelentheti. „Próbáld az autizmusomat nem egy képesség hiányaként, hanem egy másfajta képességként felfogni. Ne az autizmus húzta határokat nézd, hanem a sok jót, amit kaptam tőle.” (Autista Segítő Központ, é. n.)

2.2. Az autizmus spektrum zavar tünetei

Az autizmus tünetei rendkívül széles skálán mozognak. Az első tünetek már a gyermek tizenhét hónapos korában észrevehetőek, amikor késés figyelhető meg a kölcsönös szociális interakcióban, a verbális és non-verbális kommunikációban és a rugalmas viselkedésben.

Figyelemzavar jelek csecsemő és kisdedkorban:

- szemkontaktus korlátozott használata
- válasz jellegű mosoly, pozitív érzelemkifejezés szegényesebb, kevésbé mosolyognak vissza gondozójukra
- nem figyelnek a nevükre
- gondozójuk felé nem jelzik, hogy igénylik a gondozó közelségét, felvételt kérő testtartás, kéztartás hiányzik
- társas válaszkészség gyengébb, mint az egészségesen fejlődő csecsemőknél
- szelektív kapcsolatok kialakítása hiányzik
- beszédfejlődés késésére utaló jelek már csecsemőkorban láthatóak: nem gagyog, nem kezd el szavakat mondani
- beszéd, és egyes hangok figyelmen kívül hagyása jellemző
- tárgyakra nem mutatnak rá ujjukkal, illetve mások mutatóját sem követik
- kölcsönös, szereplőváltásos kommunikáció, pl.: a kukucs-játék, a csikizős játék kölcsönös jellege hiányzik
- repetitív, ismétlődő mozdulatok, tevékenységek bizonyos tárgyakkal előfordulhatnak (Dr. Cseri & Zsarkó, 2018)

Ha ezeket a tüneteket tapasztalja egy szülő, szükséges a megfelelő szakemberrel felvenni a kapcsolatot. Jelezni a védőnőnek, a gyermekorvosnak, a Pedagógiai Szakszolgálatnak, szükség esetén neurológusnak és pszichiáternek is.

Kislányunk, Anna esetében másfél éves korában figyeltünk meg egyfajta repetitív mozgásformát, amely kezének a repkedtetésében nyilvánult meg. Akkor ezt a mozgásfajtát már olyan gyakran alkalmazta, hogy akarva-akaratlan elkezdtem ennek a hátterének utána olvasni. Ez az az idő, amikor igazán elmélyültem ezen idegrendszeri fejlődési formának a tanulmányozásában. Több orvost is felkerestünk, akik csupán sztereotip mozgásformának ítélték a repkedést. Másfél éves korában fontosnak tartom megemlíteni, hogy más autisztikus tünetet Anna nem produkált. A bölcsődei nevelésének a megkezdésekor tapasztaltuk, hogy eddig tanult és használt képességeit már nem alkalmazza - úgy, mint a szavak mondogatása, mutogatás, pápá integetése, verbális és nonverbális kommunikáció. Illetve szorongó tünetek jelentek meg - ijedség különféle hangoktól, elhúzódás a társaságtól. Ekkor már sejtettük, hogy Anna autizmus spektrum zavarral érintett gyermek. Szinte rettegve ültük be az autóba és kerestük fel a különféle magánorvosokat, bízva abban, hátha mást mondanak, mint ami a mi sejtelmünk. 2022. október 31-én megállapították a diagnózist, gyermekkori autizmus kóddal ellátva.

2.3. Az autizmus spektrum zavar kialakulása mögött álló bizonyított és lehetséges tényezők

Az autizmus kialakulásának okát jelenleg ma is kutatják. Vannak bizonyított és vannak lehetséges tényezők, amely az autizmus spektrum zavar kialakulásához vezethetők vissza. Elméleti megközelítésből megkülönböztetünk pszichogén és biológiai elméletet. (Baron-Cohen & Bolton, 2000.)

Az autizmus pszichogén elméletének okaként Bruno Bettelheim *Az erős erődtmény: a gyermekkori autizmus és a szelf születése* című könyvében (New York, 1967, Free Press) az elégtelen szülői gondoskodást nevezte meg. Azt a kezelési módszert hirdette, hogy az érintett gyermekeket el kell a szülői környezetből távolítani. Ezt a nézetet ma elítélik, nem igazoltnak minősítik. (Baron-Cohen & Bolton, 2000.)

Az autizmus biológiai elméletét viszont már bizonyítékokkal tudják alátámasztani. Eszerint „valahol az agyban van egy vagy több rendellenesség, amelyeket egy vagy több

biológiai tényező okoz (gének, terhességi és szülési komplikációk, vírusfertőzések).” (Baron-Cohen & Bolton, 2000.)

Az autizmus gyökereiről elmondható, hogy vélhetőleg biológiai rendellenesség rejlik mögötte. Az autizmus gyakran társul bizonyos betegségekkel (ilyen például az epilepszia), értelmi fogyatékossgal vagy más neurológiai tünetekkel együtt. (Baron-Cohen & Bolton, 2000.)

Néhány tény a biológiai elmélet alátámasztására:

- „Az autizmus sajátosságai:
Gyakrabban fordul elő fiúknál
Körülbelül egyformán gyakori eltérő területeken és kultúrákban
- Az autizmushoz viszonylag gyakran társuló tényezők
Értelmi fogyatékossg
Epilepszia
Neurológiai tünetek
Kisebbségi veleszületett rendellenességek
Komplikációk a terhesség és a szülés során
- Összefüggés más zavarokkal
Kromoszomális/genetikai rendellenességek
Anyagcsere zavarak
Vírusfertőzések
Veleszületett fejlődési rendellenességek” (Baron-Cohen & Bolton, 2000.)

Bizonyos kórképek felől is megközelítették már az autizmus okát. Ez viszont feltételezés, aminek az alapja az, hogy az autizmus olyan betegséggel jelenik meg, amely az idegrendszer is károsíthatja. Ezek a kórképek magukba foglalják a genetikai zavarokat (például: törékeny X-szindróma), vírusfertőzéseket (például: herpes encephalitis), anyagcsere zavarakat (például: a szénhidrát-anyagcsere zavarak) és a veleszületett fejlődési rendellenességeket (például: Williams-szindróma). (Baron-Cohen & Bolton, 2000.)

A terhességi és a szülési komplikációkat is lehetségesnek tartják, hogy az autizmust okozzák. Ennek kapcsán az alábbi tényezőket azonosították:

- „a szülés idején 35 évnél idősebb anya;
- születési sorrend (az első, illetve a negyedik vagy még későbbi gyermekek esetében némiképp nagyobb a kockázat);
- terhesség alatt történő gyógyszeresedés;

- meconium (a gyermek első széklete) jelenléte a magzatvízben a szülés során;
- vérzés a terhesség negyedik és nyolcadik hónapja között;
- vércsoport-összeférhetetlenség (Rh-összeférhetetlenség) az anya és a gyermek között.” (Baron-Cohen & Bolton, 2000.)

Az agyat károsító gyermekkori fertőzések is összefüggésbe hozhatók a spektrum zavarral. A rubeola, a cytomegalovírus és a herpes encephalitis kapcsán mutattak ki összefüggést. (Baron-Cohen & Bolton, 2000.)

Több szülőtalálkozón, konferencián részt vettem az elmúlt év során, amely az autizmussal kapcsolatban volt rendezve. Tapasztalatom az, hogy a legtöbben csak a genetikai okokra vezetik vissza az érintettséget. Az is előfordulhat, hogy a családban valaki először kapta meg az autizmusra vonatkozó diagnózist, ami azt a feltevést eredményezi, hogy ennek oka nem a genetika. Dr. Madarassy-Szücs Anna ezt azzal magyarázta, hogy ilyen esetekben valószínűleg a családtagok rendelkeznek autisztikus tünetekkel - ez lehet minimális -, és a gének között ezek az autisztikus tünetek halmozódva megjelennek, ami a gyermek sérültségét eredményezi. (Dr. Madarassy-Szücs & Cseh, 2024)

Az interdiszciplináris kutatással, genetikai háttérrel, idegtudománnyal számos szakirodalom foglalkozik, köztük Fred R. Volkmar, Rhea Paul, Ami Klin „*Handbook of Autism and Pervasive Developmental Disorders*” című könyvük is, amely a legfrissebb kutatásokat, a klinikai jellemzőket, a neurobiológiai és genetikai alapokat, a kezelési és terápiás lehetőségeket, a családi és a társadalmi vonatkozásokat is tartalmazza. A könyv kiemeli, hogy az autizmus többdimenziós megközelítést igényel mind a diagnózis, mind a támogatás szempontjából, emellett átfogó forrást nyújt az autizmus megértéséhez.

2.4. Az autizmus spektrum zavar diagnosztizálása

Az autizmust jelenleg is a fejlődés mintázata és a viselkedésbeli jegyek alapján határozzák meg. A diagnózis a különböző nemzetközi diagnosztikai és klasszifikációs rendszerek alapján születik. Ilyen például a DSM-5 (Amerikai Pszichiátria Társaság Diagnosztikai és Statisztikai Kézikönyve) és a BNO-10 (az Egészségügyi Világszervezet Betegségek Nemzetközi Osztályozása). A diagnózis célja a megfelelő fejlesztés és támogatás biztosítása. (Csepregi, é. n.)

Az állapotmegismerésnek integrálnia kell az előzményeket, a jelenlegi állapot jellemzőit, illetve az utánkövetés folyamatát is, amely a tervek felülvizsgálatát, az alkalmazott ellátás hatékonyságának ellenőrzését jelenti. (Csepregi, é. n.)

A diagnózis születésénél jelentős eltérések mutatkoznak. Ennek egyik oka, hogy a korai szűrések jelenleg váltak általánossá. Az is előfordulhat, hogy valaki csupán késő gyermekkorában vagy felnőttkorában kapja meg a diagnózist. (Csepregi, é. n.)

A több és súlyosabb tünettel rendelkező érintettek esetében feltűnőbb a fejlődés rendellenessége, így a szülők korábban fordulnak szakemberhez. Az egészségügyi problémák, betegségek felmerülése, nem autizmus-specifikus viselkedésproblémák is késleltethetik a diagnózist. A felnőttkorban diagnosztizált emberek esetében elmondható, hogy általában kedvező intellektuális képességgel bírnak, jól alkalmazható rutinokat sajátítottak el a nehézségek egy részének kompenzálására. Többek között ilyen okok merülhetnek fel a későbbi vagy kései diagnózis megszületésére. (Csepregi, é. n.)

Ahhoz, hogy a szakemberek megfelelő képet kapjanak az állapot jellemzőiről és a támogatások is tervezhetők legyenek, a következők szükségesek:

- A kivizsgálás céljából számos különböző helyzetben érdemes megfigyeléseket szervezni, amelyek közt van strukturált és nem strukturált is (például: otthon, óvodában/iskolában).

Amikor felmerül az autizmus gyanúja, pszichológusokból, pedagógusból/gyógy pedagógusból, gyermekpszichiáterből álló csoport közreműködése szükséges a korrekt diagnózis megalkotása céljából. (Csepregi, é. n.)

Ma Magyarországon két szakértői csoportnak kell közreműködni ahhoz, hogy az ellátáshoz és a támogatásokhoz hozzájussanak a gyermekek és az őket nevelő családok:

- A pedagógiai szakszolgálatok szakértői bizottságai többek között a köznevelési ellátások formáját (korai fejlesztés, óvodai nevelés, iskolai nevelés, oktatás) határozzák meg.

A gyermekpszichiátriai, pszichiátriai szakrendelések egyrészt az egészségügyi, másrészt a szociális támogatások igénylése céljából állítanak ki igazolásokat. (Csepregi, é. n.)

Úgy gondolom, hogy a pedagógiai szakszolgálatok által kiállított szakértői vélemények nagy segítséget nyújtanak a szülőknek/gondozóknak/gyámoknak/pedagógusoknak/fejlesztőknek. A személyi adatokat követően tartalmazza a dokumentum az előzményeket, az eddigi ellátás személyi, tárgyi feltételeit (például: Dévény-torna, TSMT torna, korai fejlesztés), a vizsgálati eredmény részletekbe menő leírását, a célzott, informális megfigyeléseket (például: nyelv és kommunikáció, kölcsönös társas interakciók, játék,

sztereotip viselkedés és korlátozott érdeklődés, egyéb rendellenes viselkedések), megállapításokat (összegző komplex vélemény, diagnózis, a sajátos nevelési igénnyel kapcsolatos megállapítások, korai fejlesztések megnevezése, annak gyakorisága, segítő szervezetek elérhetőségei), fejlesztési, támogatási javaslatokat (például: kétirányú kommunikációs késztetések megerősítése), szakirodalmakat, felülvizsgálat határidejét, oktatási nevelésre vonatkozó javaslatokat (például pedagógiai asszisztens ajánlása), pedagógusok számára ajánlott szakirodalmakat, törvényi rendelkezéseket.

Saját tapasztalatként megosztanám, hogy a számunkra biztosított vizsgálat, amely a Békés Vármegyei Pedagógiai Szakszolgálatnál, Békéscsabán történt, nagyon pozitív benyomást keltett. Mind a vizsgálóvezetők, mind az ott dolgozók hatalmas hozzáértéssel, szakértelemmel, empátiával közelítették meg az érintett személyt és családját. A mi esetünkben a vizsgálat három órán át tartott, de szerencsére a vizsgálóvezetők biztosítottak szüneteket is, hogy gyermekünket (aki akkor kettő éves volt) ne érje egyszerre túl sok inger és ez ne vezessen összeomláshoz, amely a vizsgálat menetét akadályozná. Mindezek mellett meg kell említenem, hogy a pszichiáter által nyújtott megfigyelés, tájékoztatás folyamata is teljes együttérzéssel, egyfajta felkarolással történt. Hiszem, hogy azok a szülők, akik elfogadják a diagnózis tényét, fent említett szakemberekre védőszárnyként tekintenek.

2.5. Fejlesztési lehetőségek, terápiák autizmus spektrum zavarral érintett gyermekeknek

Az autizmussal diagnosztizált gyermekek esetében a Pedagógiai Szakszolgálat által kiállított szakvélemény tartalmazza az egyénnek javasolt támogatásokat és az ehhez szükséges szakemberszükségletet (gyógypedagógus vagy gyógypedagógiai tanár/terapeuta, logopédia és autizmus spektrum zavar pedagógiája szakirányú vagy továbbképzési szakos végzettséggel vagy gyógypedagógus, gyógypedagógiai tanár/terapeuta autizmus-specifikus továbbképzésen szerzett képesítéssel rendelkező szakember, szenzomotoros terápiák terén képzett szakember). A fejlesztési, támogatási javaslatok konkrét megnevezése mellett, egy részletekbe menő ajánlás is része a szakvéleménynek, ahol többek között feladatok felsorolásával (például: szortírozás, válogatás, csoportosítás, összetartozó elemek egymáshoz rendelése) segítik a szakemberek munkáját, szülők mindennapjait.

„Az autizmus-specifikus fejlesztés legfőbb hosszú távú célja, hogy mindenki a számára elérhető legmagasabb önállóságot érje el, és tudjon részt venni a társadalomban. Ehhez általában az alábbi területeken szükséges a támogatás:

- szociális, kommunikációs készségek fejlesztése (pl. érzelmek felismerése, kezelése, beszélgetés kezdeményezése, fenntartása, kölcsönösség a társas kapcsolatokban)
- rugalmas gondolkodás fejlesztése, kihívást jelentő viselkedések megelőzése, kezelése
- motiváció, jutalmazás
- figyelem fejlesztése (irányítása a lényeges információkra)
- emlékezet (személyes jellegű emlékek felidézése)
- problémamegoldó gondolkodás
- általánosítás
- utánzás
- kudartűrés” (Kertváros Pszichológiai Rendelő, é. n.)

Az Autizmus Információs Portál weboldalán a következő fejlesztési módok vannak feltüntetve: az ABA terápia (jutalmazással segíti a megfelelő viselkedés elsajátítását), a tervezett szenzomotoros tréning, az Ayres-terápia (sokféle eszköz, hinták, labdák, csúszdák, kötelek, gyűrűk használata arra szolgál, hogy vestibuláris, tapintásos ingerléssel javítja az agyféltekék közötti kapcsolatot, és ennek köszönhetően jobban működik a tanulási-megismerési folyamat), a logopédia, a Floor Time/DIR terápia (a gyermekeket interakcióba vonva, az érzelmei által, az érdeklődését és motivációját követve segíti a fejlődés előre menetelét), a lovasterápia, a kutyásterápia, a zeneterápia, a Son-Rise terápia (szülők által irányított, otthon végzett terápia, amely középpontjában a közös tevékenység vagy játék áll), az Alapozó Terápia (alapmozgás-ügyesség javító terápia) és a TEACCH program (Treatment and Education of Autistic and Communication related handicapped Children, Autizmussal és kommunikációs nehézségekkel élő gyermekek kezelése és tanítása, alapelve a strukturált oktatás és vizuális támogatás, viselkedéses stratégiák fejlesztése). (Autizmus Információs Portál, 2011)

Mindezek mellett a festés, a vízi fejlesztés, mozgásos élmény, állatasszisztált gyermekjoga is egyre népszerűbbé válik.

Szülőként úgy gondolom, hogy figyelembe kell vennünk azt, milyen módon reagál gyermekünk egy-egy fejlesztésre, mi az, ami élményt nyújt neki. Ebbe kapaszkodva otthon is segíteni tudjuk fejlődését. A diagnózis kézhez vételekor rengeteg szakirodalmat olvastam az elérhető, tudományosan igazolt beavatkozási módszerekről az autizmussal küzdő gyermekek számára. Többek között Bryan G. Cook, Melody Tankersley, Timothy J. Landrum által írt

„*Evidence-Based Practises and Treatments for children with autism*” című könyvükből, illetve Laura J. Hall „*Autism Spectrum Disorders: From Theory to Practice*” munkájából informálódtam és tanultam nagyon sokat. Mindemellett saját tapasztalatként tudom megosztani, hogy számunkra az igazi élményt és a fejlődés rohamos beindítását a vízi foglalkozásoknak köszönhetjük. A vízi foglalkozás segíti az egyensúlyérzék fejlődését, a kéz-láb koordinációját, oldja a szorongást, javítja az önértékelést. Emellett óriási örömforrást és minőségi időt nyújt az egész család számára.

2.6. Az autizmus spektrum zavarral élő gyermekeket és felnőtteket segítő szövetség, alapítvány Magyarországon

Magyarországon jelenleg több szövetség, alapítvány működik, amelyekhez az autizmus spektrum zavarral érintettek vagy azok gondozói bizalommal fordulhatnak. A segítségkérés oka többek között lehet megerősítés, útmutatás kérése, de diszkriminatív cselekedetek, megnyilvánulások jelentése is. Ebben a fejezetrészen egy szövetséget és egy alapítványt mutatok be.

Saját tapasztalatom azt mutatja, hogy a legtöbb szakember az Autisták Országos Szövetségét ajánlja különféle kérdések felmerülése esetén. Az Autisták Országos Szövetségét (AOSZ) 1988-ban Autisták Érdekvédelmi Egyesülete néven szülők alapították. „Az AOSZ célja az autista emberek és családjaik életminőségének javítása, érdekeinek védelme, képviselete, informálása, a társadalom figyelmének felkeltése. Az AOSZ Magyarország egyetlen ernyőszervezete az autizmus területén 92 szervezeti taggal. Céljuk autista fiatalok és felnőttek számára lakhatást, komplex ellátást és mezőgazdasági területen munkát biztosító intézményrendszer létrehozása és működtetése.” (Autista Majorságok Hálózata, é. n.) Ennek a szövetségnek a szolgáltatásai között szerepel a teljesség igénye nélkül a jogsegélyszolgálat, felnőttképzés, szemléletformálás, otthonsegítés, érdekvédelem. Szülőknek ezen kívül intézménykereső, jogi iránytű program, AOSZ Info-Pontok megnevezésével asszisztál.

Ezenfelül kutatások, kérdőívek, kiadványok, stratégiai, szervezeti, intézményi partnerek megnevezése, szakkönyvek, eszközök, fejlesztések bemutatása is megtalálható a szövetség weboldalán. (Autisták Országos Szövetsége, é. n.)

Alapítványok esetében a közhasznú Autizmus Alapítványt mutatom be, amely 1989 óta működik. Fő célja, hogy „olyan világszínvonalú eljárásokat adaptáljon, dolgozzon ki és terjesszen el, amelyek a diagnosztikus folyamattól kezdődően a felnőttkori terápiáig lehetővé

teszik a szakszerű ellátást, illetve, hogy olyan naprakész, tudományos kutatásokon alapuló tudást közvetítsen, mely hozzájárul az autizmussal élő emberek szükségleteinek mélyebb megértéséhez. Az Autizmus Alapítvány egyedülálló sajátossága, hogy Módszertani Központja integrálja az oktatásügy, az egészségügy, illetve a szociális területen működő, közvetlenül az érintettek és családjaik számára ellátást nyújtó intézmények munkáját és az ezekre épülő képzéseket, módszertani fejlesztéseket és kutatásokat.” (Autizmus Alapítvány, é. n.)

Úgy gondolom, ezekre a szövetségekre, alapítványokra szükség van, mindamellet, hogy a Pedagógiai Szakszolgálat és az AOSZ Info-Pontok is támogatják az érintetteket. Manapság egyre népszerűbb a Facebook autista csoportban való informálódás, amelynek a sok-sok pozitív hatása mellett találkozhatunk félrevezető információkkal, negatív tapasztalatokkal, amely a szülőket kétségbe ejthetik, elbizonytalaníthatják. Véleményem szerint, fontos a szülői tapasztalatváltás, de lényeges kérdések esetében a megfelelő szakemberekkel szükséges egyeztetni, hisz ők több pácienssel való tapasztalataikat tudják megosztani, míg egy szülő általában a saját gyermekével kapcsolatosat.

3. Oktatási lehetőségek az autizmus spektrum zavarral érintettek körében

3.1. Autizmus spektrum zavar és integrált intézmények

„Az integráció fogalma a Magyar értelmező kéziszótár definíciója szerint a különálló részeknek valamely nagyobb egészbe, egységbe való beilleszkedését, beolvadását jelenti. Az integráció a nevelésben és a pedagógiában a fogyatékkal élő, akadályozott és az ép egyének közös élet- és tanulási térben végbemenő együttnevelését, oktatását és képzését jelenti, ezáltal minden résztvevőnek optimális fejlődési lehetőséget biztosít. Az integrált nevelés a köznevelésben az esélyteremtés, az esélyegyenlőtlenségek csökkentésének eszközeként értelmezhető. Az integráció a szakértői vélemény figyelembevételével mindenki számára nyitottá teszi a nevelési-oktatási intézményeket a tapasztalható eltérő képességektől függetlenül.” (Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, é. n.)

Az autista gyermekeket fogadó integrált intézmények számára számos nemzetközi és magyar szabályozás, irányelv létezik, amelyek célja, hogy biztosítsák az autista tanulók számára a megfelelő oktatási környezetet és az egyéni szükségletek figyelembevételét.

Magyarországon a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény szabályozza a sajátos nevelési igényű gyermekek oktatását. (Wolters Kluwer Hungary Kft., 2011) Emellett a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet részletezi az autizmus spektrum zavarral diagnosztizált gyermekek számára biztosítandó fejlesztési formákat, valamint az egyéni fejlesztési tervek kidolgozását. (Wolters Kluwer Hungary Kft., 2012)

Az inkluzív oktatás keretében az intézményeknek igazodnia kell a gyermekek egyéni szükségleteihez, úgy, mint például vizuális támogatással, fejlesztési tervekkel, differenciálással, szenzoros érzékenységet/túlérzékenységet figyelembe vevő környezettel. (European Agency, 2014)

A pedagógusok számára a továbbképzés és a speciális felkészültség segíti az autista gyermekek részére történő megfelelő oktatás biztosítását. Az iskolák és óvodák speciális szakemberek, például gyógypedagógusok vagy autizmus spektrum zavarra specializálódott pedagógusok bevonásával dolgozhatnak. Az intézményeknek szükség esetén pedagógiai asszisztentst is biztosítaniuk kell a gyermek számára.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete Fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezménye (CRPD) hangsúlyozza a fogyatékkal élő gyermekek oktatáshoz való egyenlőségének jogát. Az egyezmény célja az emberi jogok és alapvető szabadságjogok

védelme és biztosítása a fogyatékossgal élő személyek számára. (Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége, 2007)

Az Európai Unióban több irányelv is támogatja az inkluzív oktatást, úgy, mint a European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (European Agency for Special Needs and Inclusive Education, é. n.)

Fent felsorolt törvények, rendeletek, előírások célja, hogy az autista gyermekek teljes körű társadalmi befogadása, közösségbe való beilleszkedése megvalósuljon.

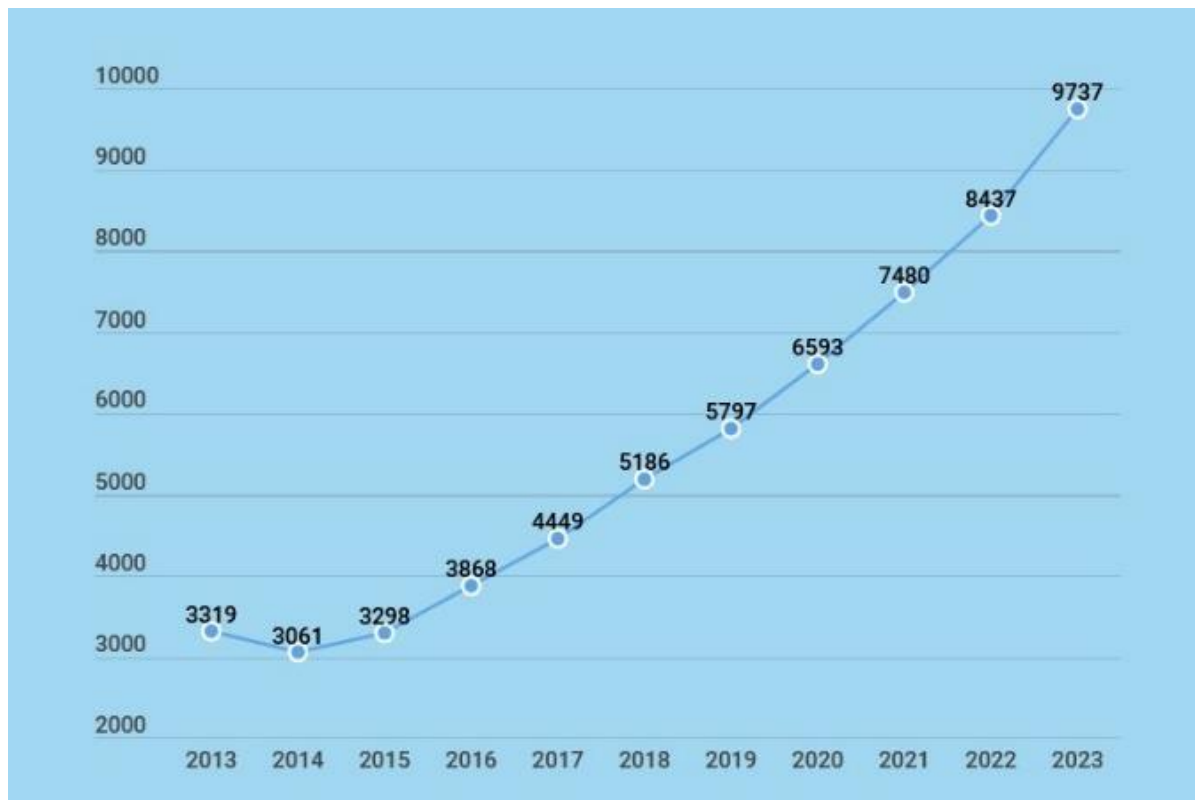
Az integrált intézmények megítélése Magyarországon vegyes, hiszen mind pozitív tapasztalatok, mind kihívások jellemzik őket. A pozitív megítéléséhez soroljuk a társadalmi befogadást, amely segíti a szociális készségek fejlődését. Emellett az integrált nevelés lehetőséget ad arra, hogy a gyerekek megismerjék és elfogadják a különbözőséget, amely az empátiát és a toleranciát növeli. Viszont kihívásokat jelent többek között az, hogy sok intézmény nem rendelkezik elegendő szakemberrel (fejlesztőpedagógus, gyógypedagógus), amely a sajátos nevelési igényű gyermekek megfelelő szinten történő ellátását megnehezíti. További nehézséget jelent, hogy a pedagógusok túlterheltek, speciális továbbképzés hiányában pedig nem lehet az integráló osztályok különböző szükségleteit hatékonyan kezelni. Ezenfelül az integráló intézmények gyakran nem rendelkeznek olyan taneszközökkel, amelyek szükségesek lehetnek a különleges igények kielégítéséhez. Illetve egy nagyobb osztálylétszám esetében előfordulhat, hogy az egyéni szükségletek háttérbe szorulnak.

A következőekben az autizmus spektrum zavarral rendelkező tanulók számát és néhány 2018. októberi központi statisztika adatát mutatom be, úgy, mint:

- az autista gyermekek számának megoszlása intézménytípus szerint: integráló vagy szegregált
- az osztályfőnök és a többi pedagógus tájékozottsága az autizmus terén (integráló iskolákban)
- az integráló iskolákban, alsó tagozaton dolgozó segítők (autizmus-specifikus szakemberek/gyógypedagógiai asszisztensek) aránya
- a vizuális támogatás az integráló iskolák alsó tagozatán
- Milyen problémákat tapasztal a pedagógusok munkájával kapcsolatban? (integráló iskolák)

1. ábra:

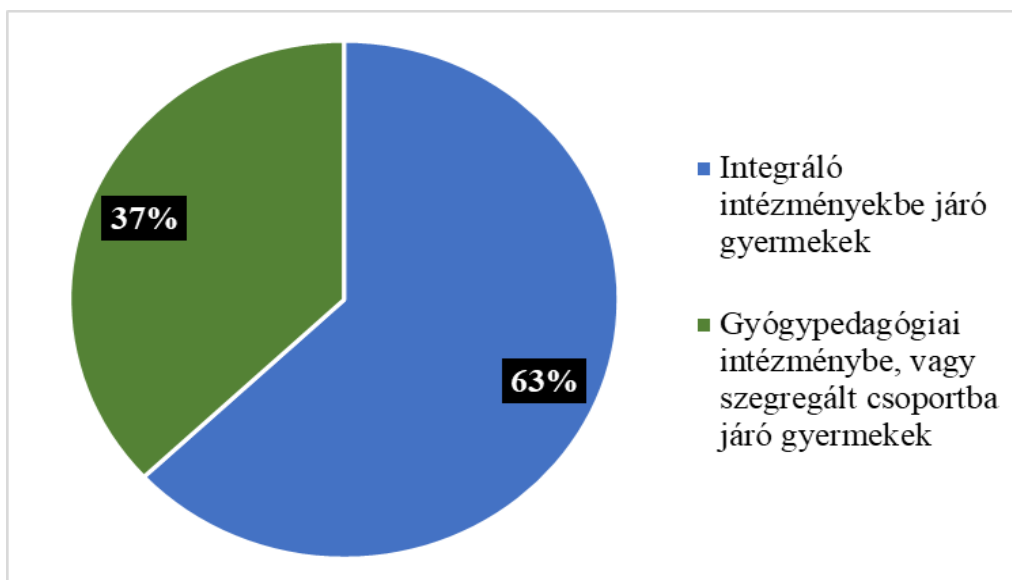
Autizmus spektrum zavarral rendelkező tanulók száma, (Székács, 2024)

Az első ábra az autizmus spektrum zavarral rendelkező tanulók számát mutatja be 2013 és 2023 naptári év évenkénti lebontásában. A diagrammon 2014 évtől kezdődően folyamatos az érintettek számának növekedése. 2014-ben 3061, azaz háromezer-hatvanegy autista tanuló volt Magyarországon. 2023-ra a számuk megtriplázódott, már 9737, azaz kilencezer-hétszázharminchét érintett tanuló volt Magyarországon. A diagram alapján megállapítható, hogy az elmúlt években jelentősen nőtt az autizmus spektrum zavarral diagnosztizáltak száma. Ennek oka nem feltétlenül az autizmus előfordulásának növekedése, hanem sokkal inkább a diagnosztikai kritériumok bővülése, a tudományos kutatások előretörése.

2. ábra:

Autista gyermekek számának megoszlása intézménytípus szerint: integráló vagy szegregált (%), 2018/2019 tanév, (Autizmus Információs Portál, 2019 alapján saját szerkesztés)

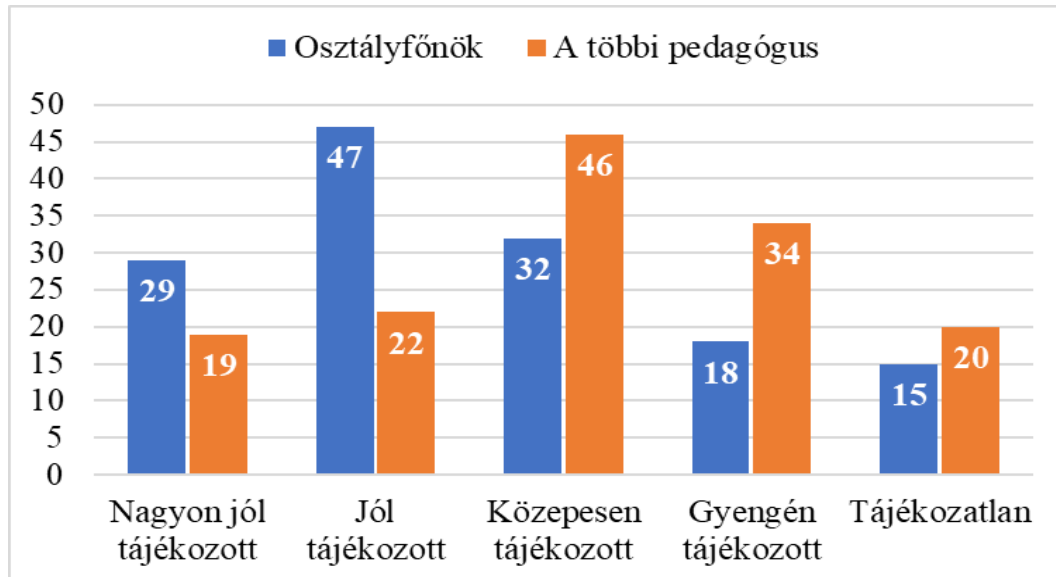

A második ábra intézménytípusok szerint vázolja az autista gyermekek megoszlását. A 2018/2019 tanév folyamán az autista tanulók 63 %-a integráló intézménybe járt, 37 %-a pedig gyógypedagógia intézménybe, vagy szegregált csoportba.

Úgy gondolom, ennek oka az, hogy az integrált intézmények jobban segítik a társadalomba való beilleszkedést, a szociális készségek fejlesztését, mint például együttműködés. Ugyanakkor az is lehet az oka a szegregált intézménytípus kisebb százaléku eredményének, hogy hazánkban kevés a szegregált intézmény, így a férőhelyek is korlátozottak, illetve sok család esetében az intézmény választásakor a távolságnak is visszatartó ereje van.

3. ábra:

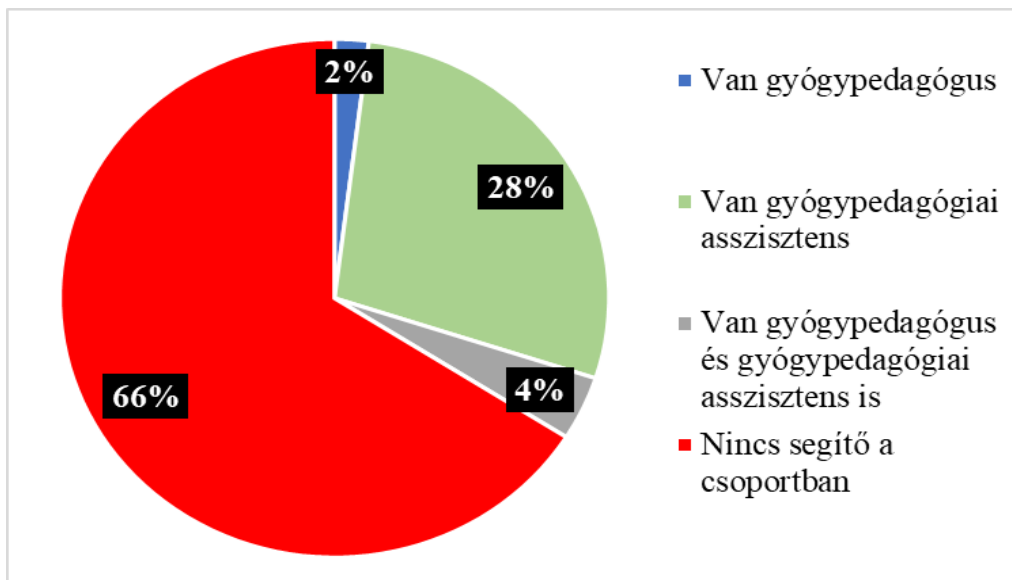
Az osztályfőnök és a többi pedagógus tájékozottsága az autizmus terén az integráló iskolákban (fő), 2018. októberi központi statisztika adatai, (Autizmus Információs Portál, 2019 alapján saját szerkesztés)

A harmadik ábra a 2018. októberi központi statisztika azon adatát ábrázolja, amely az autizmus terén való tájékozottságra vonatkozik integráló iskolák osztályfőnökeit és a többi pedagógust érintve. Az ábrán öt kategória látható: nagyon jól tájékozott, jól tájékozott, közepesen tájékozott, gyengén tájékozott, tájékozatlan. A legtöbb osztályfőnök jól tájékozott, illetve közepesen tájékozott. A többi pedagógus java közepesen tájékozott, továbbá gyengén tájékozott. Ennek oka saját meglátásom szerint nem feltétlenül a továbbképzésekben, speciális felkészülésben rejlik. Sokkal inkább az érzékenységekben, a befogadókészségben, az érdeklődésben, a munkabíráásban.

4. ábra:

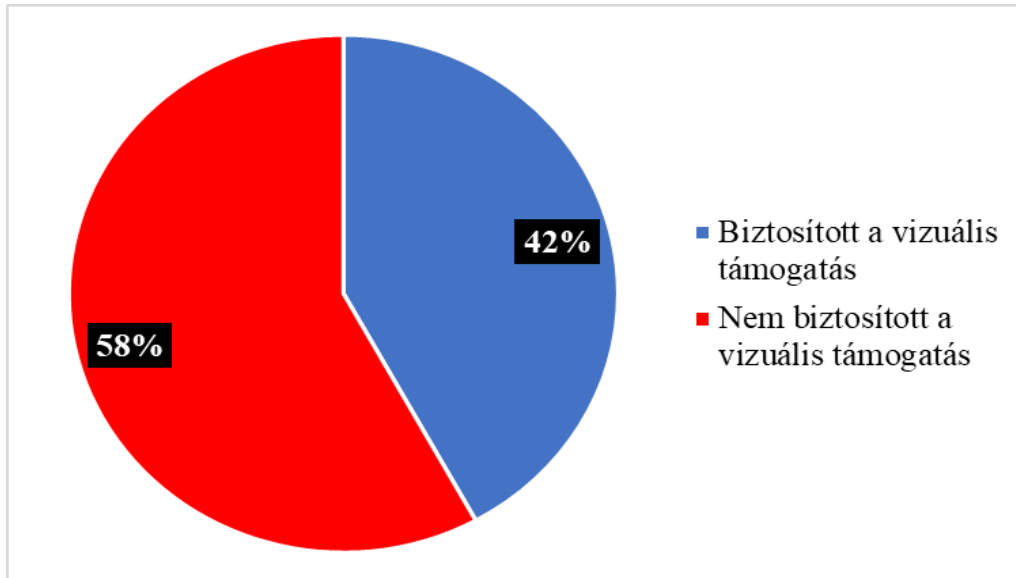
Az integráló iskolákban, alsó tagozaton dolgozó segítők (autizmus-specifikus gyógypedagógusok/gyógypedagógiai asszisztensek) aránya (%), 2018. októberi központi statisztika adatai, (Autizmus Információs Portál, 2019 alapján saját szerkesztés)

A negyedik ábra a 2018. októberi központi statisztika adatai alapján összegzi, hogy az integráló iskolákban milyen az alsó tagozaton dolgozó segítők (autizmus-specifikus gyógypedagógusok/gyógypedagógiai asszisztensek) aránya. Ezen intézménytípus 66 %-ánál nincs segítő a csoportban, 28 %-ánál van gyógypedagógiai asszisztens, 4% esetében van gyógypedagógus és gyógypedagógiai asszisztens is, 2 % vonatkozásában pedig gyógypedagógus van. Annak okát, hogy miért olyan magas annak az aránya, hogy nincs segítő az integráló iskola alsó tagozatán, a forráshiányban, az alulfinanszírozottságban és a munkaerőhiányban vélem felfedezni.

5. ábra:

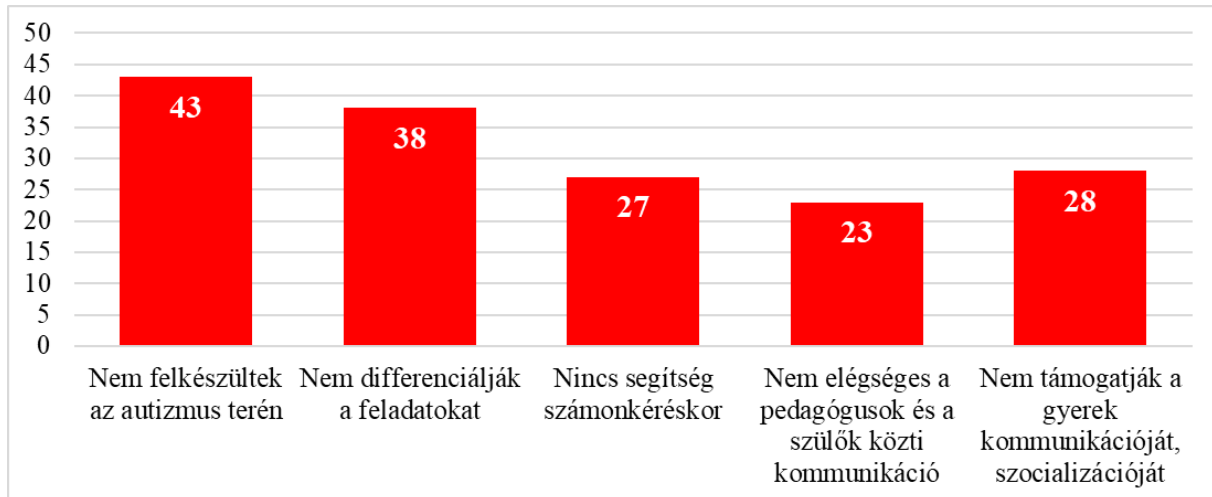
Vizuális támogatás az integráló iskolák alsó tagozatán (%), 2018. októberi központi statisztika adatai, (Autizmus Információs Portál, 2019 alapján saját szerkesztés)

Az ötödik ábra a 2018. októberi központi statisztika adatai alapján az integráló iskolák alsó tagozatán megvalósuló vizuális támogatást tárja elénk. Az integráló intézmények 58 %-ánál nem biztosított a vizuális támogatás, 42 % esetében pedig biztosított. A vizuális támogatás hiányának oka mögött véleményem szerint az erőforráshiány - mind pénzügyi, mind humán erőforrás tekintetében -, a hiányzó szakmai irányelv, és a hiányzó jogszabályi előírások állnak.

6. ábra:

Milyen problémákat tapasztal a pedagógusok munkájával kapcsolatban? Integráló iskola (esetszám), 2018. októberi központi statisztika adatai, (Autizmus Információs Portál, 2019 alapján saját szerkesztés)

A hatodik ábra - esetszám alapján - mutatja be, hogy milyen problémákat tapasztalnak a szülők a pedagógusok munkájával kapcsolatban integráló iskolákban. Öt típust különít el a diagram. A legnagyobb esetszám arra vonatkozik, hogy a pedagógusok nem felkészültek az autizmus terén, ezt követi - csökkenő sorrend szerint - a feladatok differenciálásának hiánya, továbbá sok szülő úgy érzi, a pedagógusok nem támogatják a gyermek kommunikációját, szocializációját, emellett nincs segítség számonkéréskor, illetve a pedagógus-szülők közti kommunikáció sem elégséges. A felsorolt tapasztalások mögött úgy gondolom, hogy a következő indokok állhatnak: hiányos tanárképzési program, szűkös gyakorlati tapasztalatok, kevés továbbképzési lehetőség, szakmai támogatás hiánya, nagy létszámú osztályok, magas munkaterhelés.

3.2. Autizmus spektrum zavar és szegregált intézmények

A szegregáció az integrált nevelés ellentéte, a sajátos nevelési igényű gyermek külön gyógypedagógiai intézményben történő nevelésére, oktatására vonatkozik. (Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, é. n.)

Az autista gyermekeket fogadó szegregált intézmények számára számos nemzetközi és magyar szabályozás, irányelv létezik, amelyek célja, hogy biztosítsák az autista tanulók számára a megfelelő oktatási környezetet és az egyéni szükségletek figyelembevételét.

Magyarországon a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény szabályozza a sajátos nevelési igényű gyermekek oktatását. (Wolters Kluwer Hungary Kft., 2011)

Emellett a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet részletezi az autizmus spektrum zavarral diagnosztizált gyermekek számára biztosítandó fejlesztési formákat, valamint az egyéni fejlesztési tervek kidolgozását. (Wolters Kluwer Hungary Kft., 2012)

Az Egyesült Nemzetek Szervezete Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezménye (CRPD) hangsúlyozza a fogyatékossgal élő gyermekek oktatáshoz való egyenlőségének jogát. Az egyezmény célja az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelme és biztosítása a fogyatékossgal élő személyek számára. (Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége, 2007)

Az intézmények kötelesek figyelembe venni az autizmus-specifikus irányelveket és a gyermek szükségleteihez alkalmazkodniuk kell (például: fejlesztő terápiák nyújtásával). (Autisták Országos Szövetsége, 2020)

A szegregált intézményekben az osztályok létszáma jelentősen alacsonyabb (általában 6-10 fő), aminek oka az, hogy a pedagógusok egyénre szabott figyelmet tudjanak biztosítani a diákok számára. (Autizmus Információs Portál, 2019)

Bár a szegregált intézmények pedagógusai gyógypedagógusok, fejlesztőpedagógusok, logopédusok, a speciális igények miatt továbbképzéseken, tanfolyamokon ők is részt vesznek.

A pedagógusok munkáját gyógypedagógiai asszisztensek és autizmus-specifikus szakemberek segítik.

A szegregált intézményeknek biztosítaniuk kell autizmus-specifikus fejlesztést, illetve vizuális támogatási eszközöket (képcserés kommunikáció, képes vagy tárgyas napirend, folyamatábrák, idő múlását jelző speciális eszközök, timerek, tárgyak, tevékenységek helyét jelző ábrák, szabályoldalak). (Autizmus Információs Portál, 2019)

A tantermek kialakítása igazodik a tanulók speciális igényeihez (például: érzékenyítés a zajokra, fényekre). Az optimális környezetet biztosítják továbbá a relaxációs terek és fejlesztőszobák.

A szegregált intézmények nagy hangsúlyt fektetnek a rehabilitációs és fejlesztésekre. Ide tartozik a mozgásfejlesztés, a beszédterápia, a logopédiai fejlesztés, illetve a szociális készségek megerősítése. Továbbá a tanulássegítő programok is a mindennapok szerves részét képezik, hiszen a sajátos nevelési igényű gyermekek számára külön tananyagot és módszereket fejlesztenek, amelyek igazodnak az egyéni igényekhez.

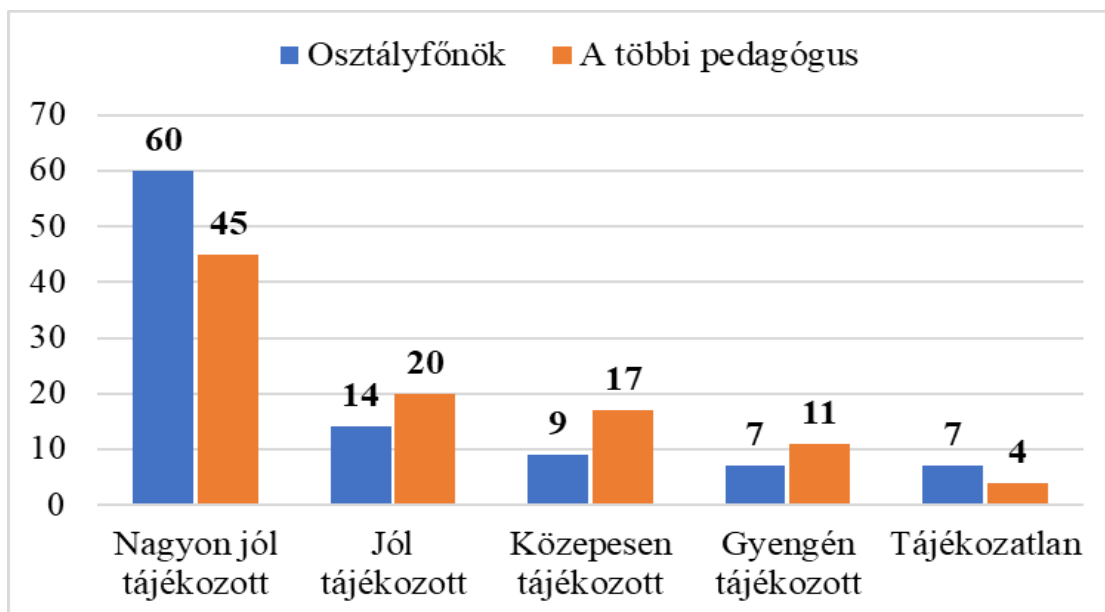
A szegregált intézmények megítélése Magyarországon vegyes, hiszen mind pozitív tapasztalatok, mind kihívások jellemzik őket. A pozitív megítéléséhez soroljuk a személyre szabott támogatást, a speciális szakembereket, a kifejezetten alkalmas környezetet, valamint a fejlesztési fókusz (tanulók képességeinek fejlesztése, önállóságuk növelése, társadalmi beilleszkedésük támogatása). Hátránya közé soroljuk azt, hogy a szegregált jelleg miatt a tanulók elszigetelődhetnek a társadalom többi részétől, ami a későbbi integrációt megnehezítheti. A forráshiányok kiterjednek az anyagi és eszközhiányra, illetve a szakemberek hiányára is. Emellett az oktatási programok nem minden esetben adnak megfelelő alapot ahhoz, hogy a gyermekeket felkészítsék a munkaerőpiacra, vagy az önálló életre. Ezenfelül ezen gyógypedagógiai intézmények száma és földrajzi elosztása korlátozott, így sok családnak hosszú utat kell minden nap megtennie ahhoz, hogy a hozzátartozója a speciális igények biztosításában részesülhessen.

A következőekben néhány 2018. októberi központi statisztika adatát mutatom be, úgy, mint:

- Az osztályfőnök és a többi pedagógus tájékozottsága az autizmus terén a gyógypedagógiai iskolákban
- A gyógypedagógiai iskolákban dolgozó autizmus-specifikus gyógypedagógusok és gyógypedagógiai asszisztensek aránya
- Vizuális támogatások jellemző típusai a gyógypedagógiai iskolákban
- Milyen problémákat tapasztalnak a szegregált iskolákba járó gyerekek szülei az intézmény épületével, felszereltségével vagy elérhetőségével kapcsolatban?

7. ábra:

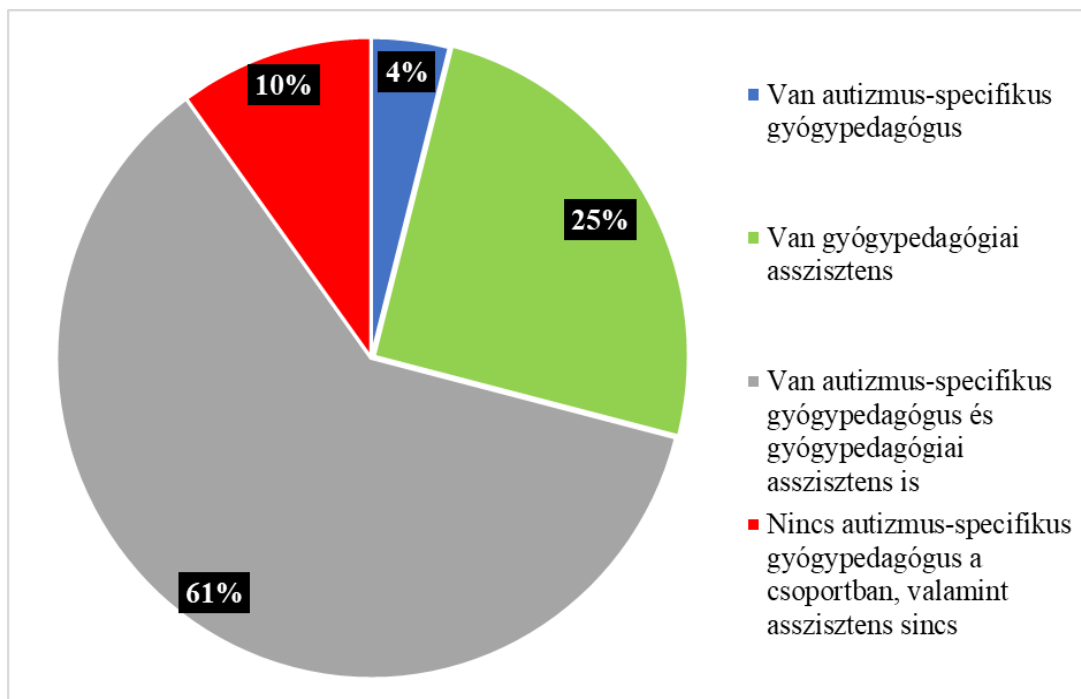
Az osztályfőnök és a többi pedagógus tájékozottsága az autizmus terén a gyógypedagógiai iskolákban (fő), 2018. októberi központi statisztika adatai, (Autizmus Információs Portál, 2019 alapján saját szerkesztés)

A hetedik ábra az osztályfőnök és a többi pedagógus tájékozottságát mutatja be - az autizmus terén - gyógypedagógiai iskolák vonatkozásában (2018. októberi központi statisztika adatai). A diagram alátámasztja azt, hogy a legtöbben nagyon jól tájékozottak a téma kapcsán, és csak elenyésző azok száma, akikről a szülők, hozzátartozók úgy gondolják, hogy gyengén tájékozottak vagy tájékozatlanok. Az ilyen magas mértékű pozitív visszacsatolás oka egyrészt a speciális szakirány, másrészt a folyamatos továbbképzés, harmadrészt a gyakorlati tapasztalás, negyedrészt az interdiszciplináris együttműködés, illetve az autizmus-specifikus módszerek alkalmazása.

8. ábra:

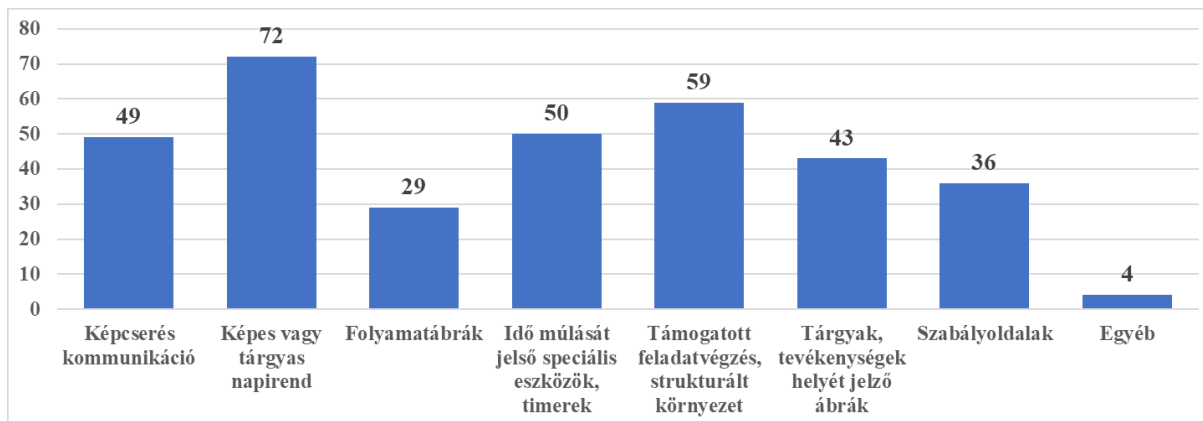
A gyógypedagógiai iskolákban dolgozó autizmus-specifikus gyógypedagógusok és gyógypedagógiai asszisztensek aránya (%), 2018. októberi központi statisztika adatai (Autizmus Információs Portál, 2019)

A nyolcadik ábra a gyógypedagógiai iskolákban dolgozó autizmus-specifikus gyógypedagógusok és gyógypedagógiai asszisztensek arányát vázolja fel. Ezen intézmények 61 %-ánál biztosított az autizmus-specifikus gyógypedagógus és a gyógypedagógiai asszisztens is. 25% esetében csak a gyógypedagógiai asszisztens biztosított - a gyógypedagógus mellett. 4 % esetében autizmus-specifikus gyógypedagógus jelen van, viszont gyógypedagógiai asszisztens nincs az intézményben. 10 % vonatkozásában pedig a gyógypedagógus munkáját sem autizmus-specifikus gyógypedagógus, sem gyógypedagógiai asszisztens nem segíti. A mennyiségi elemzésből kikövetkeztethető, hogy említett intézmények 90 %-ánál a gyógypedagógus munkája támogatva van vagy autizmus-specifikus gyógypedagógussal, vagy gyógypedagógiai asszisztenssel, vagy mindkettővel. A gyógypedagógiai intézményekben bár kisebb létszámú csoportok működnek, de a tanulók szükségletei változatosabbak és komplexebbek, ezért több szakember jelenléte szükséges az egyéni bánásmód és a megfelelő oktatás biztosításához.

9. ábra:

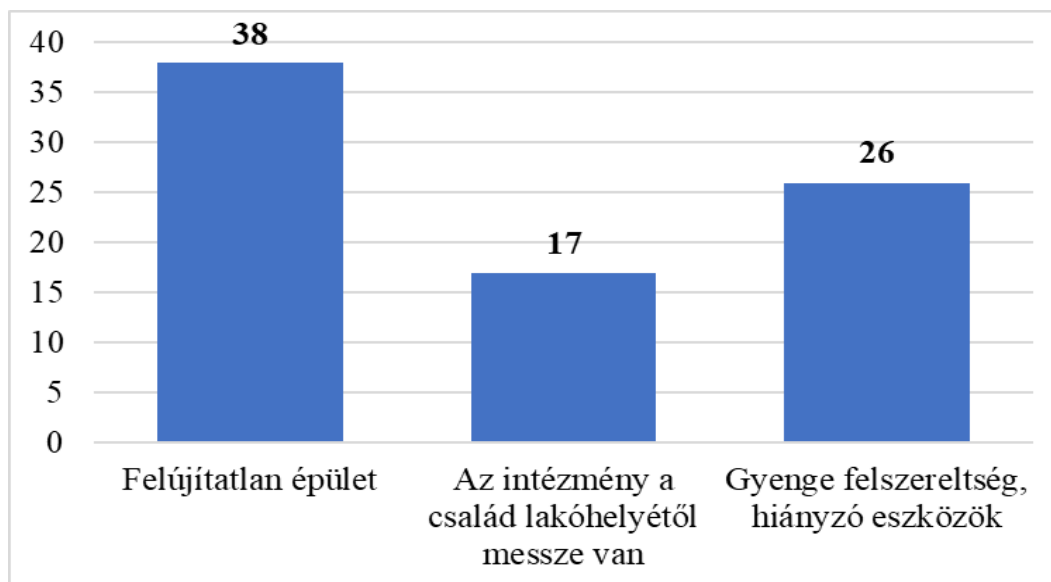
Vizuális támogatások jellemző típusai a gyógypedagógiai iskolákban (esetszám), 2018. októberi központi statisztika adatai, (Autizmus Információs Portál, 2019 alapján saját szerkesztés)

A kilencedik ábra a vizuális támogatások jellemző típusait ismerteti gyógypedagógiai iskolák vonatkozásában. Az esetek többségében a képes vagy tárgyas napirend, a támogatott feladatvégzés, strukturált környezet és az idő múlását jelző speciális eszközök adottak. Mindezek mellett a képcsérés kommunikációval, a tárgyak, tevékenységek helyét jelző ábrákkal, a szabályoldalakkal és a folyamatábrákkal is el lehet látva az intézmény. A vizuális támogatások kiemelkedő fontosságúak, hiszen segítik az információfeldolgozás folyamatát, támogatják a kommunikációt, segítik a gyermekek időbeli és térbeli tájékozódását, biztonságérzetet nyújtanak, ösztönzik a gyerekeket az önálló feladatvégzésre, elősegítik az érintetteket az érzelmi állapot felismerésében és kommunikációjában, ezáltal csökkentik a szorongást.

10. ábra:

Milyen problémákat tapasztalnak a szegregált iskolákba járó gyerekek szülei az intézmény épületével, felszereltségével vagy elérhetőségével kapcsolatban? (esetszám), 2018. októberi központi statisztika adatai (Autizmus Információs Portál, 2019 alapján saját szerkesztés)

A tizedik ábra témája a szegregált iskolákba járó szülők visszajelzése alapján történő értékelés az intézmény épületével, felszereltségével, elérhetőségével kapcsolatban. A legtöbb szülő szerint az épületek felújítatlanok, ezt követően a gyenge felszereltség és hiányzó eszközök problémáját adták meg. Végül pedig a távolsági tényezőt jelölték meg, miszerint az intézmény messze van a család lakóhelyétől. A felsoroltak okát képezheti a költségvetési hiányosság és az infrastruktúra elavulása. Az intézmények java él a pályázati források bevonásával, az adománygyűjtések lehetőségével, a helyi vállalkozások és magánszemélyek támogató bevonásával, de eredményességük e tekintetben így is korlátozott.

4. Kutatás

4.1. Kérdőív kiértékelése

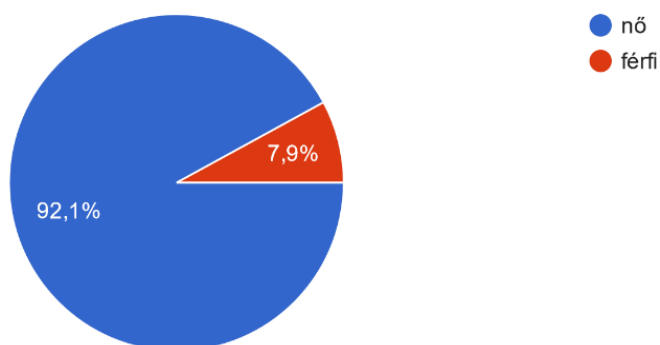
Kutatásomhoz kettő típusú, különböző közösséget megcélzó kérdőívet készítettem. Az egyik kérdőív azon személyeknek szól, akik autizmus spektrum zavarral diagnosztizáltak, és/vagy közvetlen hozzátartozók, és/vagy hivatásukat tekintve az érintettekkel foglalkoznak. Míg a másik kérdőív azon érdeklődő közösséghez szól, akik bár nem érintettek, de a téma kapcsán véleményüket, meglátásukat, ismereteiket szívesen megosztják. A kérdőív kérdései, statisztikai eredményei a mellékletek fejezet részét képezik.

Az érintettekhez szóló kérdőív kapcsán a következő eredmények születtek:
A kérdőívet 101 fő töltötte ki. Az első kérdés a kitöltő nemére vonatkozott.

11. ábra:

Kitöltő neme

Kitöltő neme
101 válasz

Első kérdés eredménye: 93 nő (92,1 %) és 8 férfi (7,9 %) töltötte ki a kérdőívet (11. ábra), amely arra enged következtetni, hogy a nők nagyobb érdeklődést, empátiát, aktívabb véleménynyilvánítást mutatnak az autizmussal kapcsolatban.

A második kérdés a választ beküldők életkorára vonatkozott.

12. ábra:

Kitöltő életkora

Életkor	Kitöltők száma (fő)
20	2
21	2
22	5
23	3
24	1
25	2
26	2
27	2
30	2
31	3
32	2
33	4
34	3
35	5
36	1
37	1
38	3
39	5
40	1
41	5
42	4
43	8
44	7
45	1
46	1
47	3
48	5
49	3
50	4
54	2
55	2
57	2
58	2
60	2
64	1
Összesen: 101 fő	

Második kérdés eredménye: A válaszadók 20 és 64 év közöttiek (12. ábra). Ami számomra azt a konzekvenciát adja, hogy a 20 év alattiak és a 64 év felettiak esetében ez a téma vagy kellemetlenséget szül, vagy a kérdőív megosztására szolgáló felület nem aktív résztvevői.

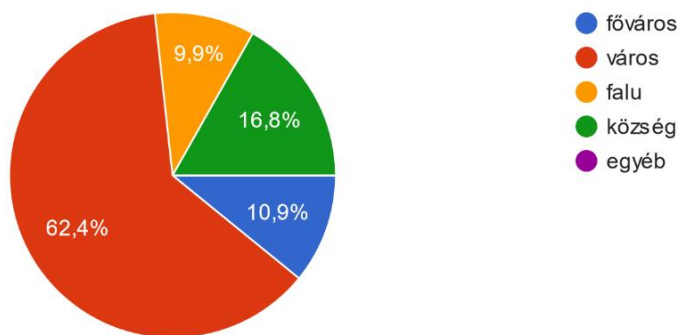
A harmadik kérdés a kitöltő lakóhelyét érintette.

13. ábra:

Kitöltő lakóhelye

Lakhely

101 válasz

Harmadik kérdés eredménye: Lakhelyüket nézve 11 fő (10,9 %) fővárosban, 63 fő (62,4 %) városban, 10 fő (9,9 %) faluban, 17 fő (16,8 %) községben él (13. ábra). Kezdetben úgy gondoltam nagyobb számban érkeznek válaszok fővárosi lakosoktól, de jelenlegi meglátásom alapján ennek az az oka, hogy a főváros zsúfoltsága, hangjai nem egy autizmussal érintett személynek kedveznek sem lakhatás, sem nevelés-oktatás szempontjából, így aki rokoni kapcsolata végett érintett - és a legtöbben emiatt töltötték ki ezt a típusú kérdőívet -, valamint a diagnosztizált személlyel együtt lakik, valószínűleg nem Budapesten él életvitelszerűen.

A nagyobb részvételű városban lakhatás indoka vélhetőleg az, hogy a legtöbben a különböző iskolák - integrált, szegregált -, munkahelyek, változatos programlehetőség, fejlesztési lehetőség, nagyobb elfogadottság, széleskörűbb tájékozottság, csendesebb környezet végett választották ezt lakóhelyként.

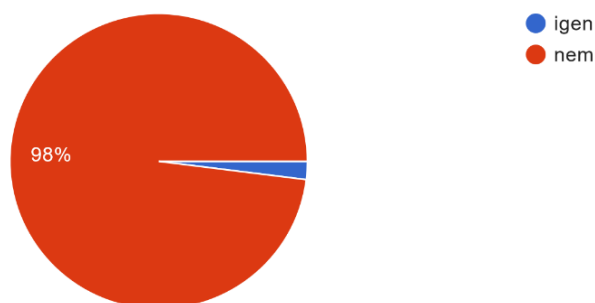
A negyedik kérdés arra vonatkozott, hogy a választ beküldő autizmus spektrum zavarral diagnosztizált vagy sem.

14. ábra:

Kitöltő autizmussal diagnosztizált állapotára irányuló kérdés

Ön autizmussal diagnosztizált személy?

101 válasz

Negyedik kérdés eredménye: 99 fő (98 %) nem autizmus spektrum zavarral diagnosztizált, míg 2 fő (2 %) diagnosztizált személy (14. ábra). Ennek oka a meghirdetett felületekben rejlik. A kutatásommal megkeresett csoportok: „Autizmus a családban”, „Autista gyermekem van”. Viszont van konkrétan autista személyek által működtetett csoport, amely a mindennapi életüket, kérdéseiket, meglátásaikat tartalmazza. Ennek a csoportnak, csak diagnosztizált személyek lehetnek a tagjai, így itt nem volt lehetőségem elemzést végezni.

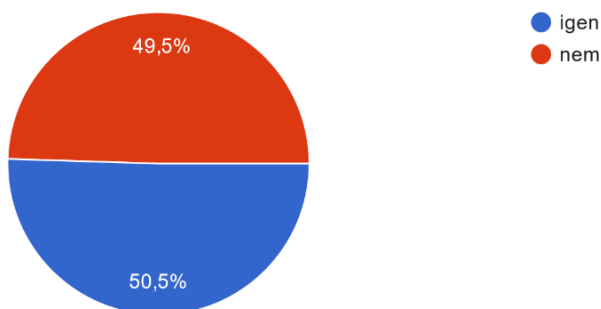
Az ötödik kérdés a családban való érintettséget illette.

15. ábra:

Családi érintettségére irányuló kérdés

Van a családban autizmussal érintett személy?

101 válasz

Ötödik kérdés eredménye: A válaszadók több mint felénél (50,5 %, azaz 51 fő) a családban van autizmussal élő hozzátartozó (15. ábra).

A hatodik pont részletezte a rokoni kapcsolatot. „Amennyiben van a családban autizmussal érintett személy, milyen rokoni kapcsolatban áll vele?”

16. ábra:

Rokoni kapcsolat megjelölése családi érintettség esetében

Rokoni kapcsolat megnevezése	Érintettek száma (fő)	Százalékos érték
Édesapa	4	7,1 %
Édesanya	30	53,6 %
Édestestvér	-	-
Féltestvér	-	-
Valamelyik szülő testvére	1	1,8 %
Valamelyik szülő édesanyja	3	5,4 %
Valamelyik szülő édesapja	1	1,8 %
Egyéb	17	30,4 %
	56	100%

Hatodik kérdés eredménye: A legtöbben (53,6 %, azaz 30 fő) édesanyjai rokoni kapcsolatban állnak az érintettekkel, de édesapa (7,1 %, azaz 4 fő), nagyszülő (7,2 %, azaz 4 fő), nagynéni, nagybáty (1,8 %, azaz 1 fő) és egyéb besorolású rokon (30,4 %, azaz 17 fő) is válaszolt (16. ábra). Az ilyen magas százaléku édesanyjai részvétel alapja a szociális érzékenységben rejlik. Ez nem azt vonja magával, hogy más hozzátartozót az érzékenyítés folyamata nem inspirál. Inkább az anya és gyermek közötti mérhetetlen kötelék, aggodás, féltés, ami motiváló, ami miatt minden, ami az állapot ismertetésére vonatkozik, megragadtatik.

A hetedik kérdés a hivatást, végzettséget foglalta magába. „Mely hivatást tekintve foglalkozik autizmussal vagy feltételezett autista személlyel/személyekkel?”

17. ábra:

Hivatásra/foglalkozásra irányuló kérdés

Foglalkozások/Hivatások megnevezése	Érintettek száma (fő)	Százalékos érték
Kisgyermeknevelő	10	9,9 %
Óvodapedagógus	7	6,9 %
Tanító	8	7,9 %
Tanár	4	4 %
Gyógypedagógus	18	17,8 %
Autizmus specifikus gyógypedagógus	1	1 %
Pszichológus	2	2 %
Pszichiáter	-	-
Neurológus	-	-
Gyermekorvos	-	-
Orvos	-	-
Védőnő	1	1 %
Egyéb (például szülő, hozzátartozó)	49	48,5 %
Egyik sem: saját magam vagyok az érintett	1	1 %
	101	100 %

Hetedik kérdés eredménye: Hivatást tekintve kisgyermeknevelő (9,9 %, azaz 10 fő), óvodapedagógus (6,9 %, azaz 7 fő), tanító (7,9 %, azaz 8 fő), tanár (4,4 %, azaz 4 fő), gyógypedagógus (17,8 %, azaz 18 fő), autizmus specifikus gyógypedagógus (1 %, azaz 1 fő), pszichológus (2 %, azaz 2 fő) és védőnő (1 %, azaz 1 fő) is elküldte meglátásait (17. ábra). A legnagyobb százalékban gyógypedagógusok vettek részt. A gyógypedagógusok a nevelést-oktatást végző szerepük által foglalkoznak érintettekkel. Fejlesztés keretében is érintkeznek autistákkal. Ők azok a személyek, akik a legnagyobb százalékban találkoznak autizmussal diagnosztizált gyermekekkel. És meggyőződésem szerint az ő hozzáértő, elhivatott, önzetlen munkájuk tudja a lehető legtöbbet tenni egy sérült személlyel, és annak családjával.

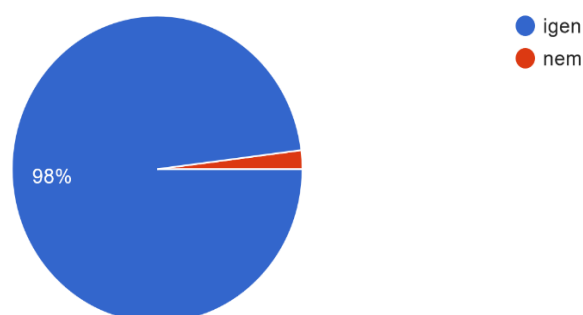
Nyolcadik kérdés és eredménye:

18. ábra:

Az autizmus társadalmi szintű tájékoztatlanságára irányuló kérdés a szenzoros túlérzékenység tekintetében

Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy a legtöbben tájékozatlanok az autista személyeket zavaró, kiborulást okozó tényezővel kapcsolatban? (Például...ikai fájdalmat okozhatnak autista személyeknek.)

101 válasz

A választ beküldők 98 %-a (99 fő) egyetértett az állítással (18. ábra).

Érintettségemből adódóan akceptálom a fenti kijelentést. Sajnos a mindennapi élet több területén például alá tudom ezt támasztani. Legyen szó akár egy játszóházi programról, ahol jelzi a szülő a sérült állapotot, és ennek olyan frekvenciákat használnak (például: túl hangos zene, villódzó fények), amellyel figyelmen kívül hagyják a szenzoros túlérzékenységet. Vagy legyen szó egy időpont (például: orvosi, hivatalos ügyel kapcsolatos) fontosságáról, ahol szintén az állapot ismerete ellenére megvárakoztatják az érintettet. Vagy legyen szó csupán arról, hogy az autista számára biztonságot nyújtó tárgyat (például: baba, takaró) a bölcsődében, óvodában nem biztosítják - szándékosságon kívül, úgy gondolva, más tevékenységgel elvonható a figyelme -, amely meltdown kialakulásához vezethet. Igen, sajnálatos módon ezek a fenti kijelentést erősítik meg.

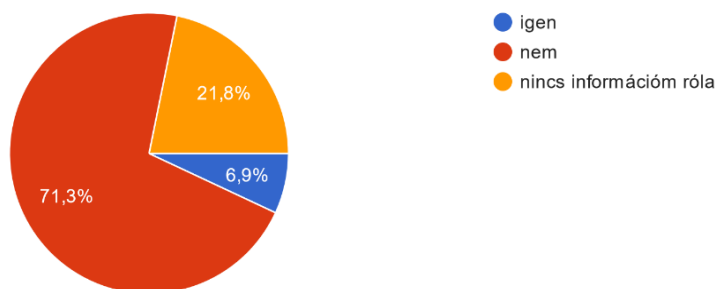
Kilencedik kérdés és eredménye:

19. ábra:

Közösségi érzékenyítés

Ön szerint az autista gyermekeket fogadó intézmények elegendő mértékben foglalkoznak a közösség érzékenyítésével? (például beszélgetések, videók útján)

101 válasz

Kilencedik kérdés eredménye: A kitöltők 71,3 %-a (72 fő) szerint, az autizmus spektrum zavarral diagnosztizált gyermekeket fogadó intézmények nem foglalkoznak elegendő mértékben a közösség érzékenyítésével. 6,9 % (7 fő) a választ beküldők között azt tapasztalja, hogy elegendő mértékű érzékenyítés történik az intézményekben, míg 21,8 %-nak (22 fő) nincs információja ezzel a kérdéssel kapcsolatosan (19. ábra).

A fenti deklarálás ilyen fokú egyetértése vélhetőleg a tapasztalásokon alapul. Saját magam is úgy érzem, ha egy adott közegben ilyen érintett nincs - például az osztálytársak között -, feledésbe merül az erről való tájékoztatás, az erre irányuló megismerési folyamat.

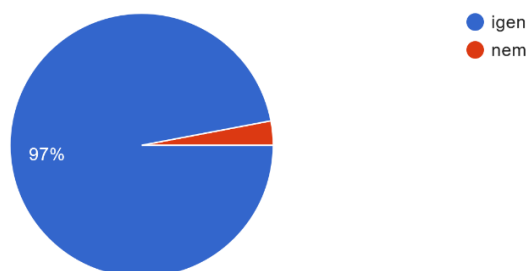
Tizedik kérdés és eredménye:

20. ábra:

Az autizmus társadalmi szintű előítéleteire irányuló kérdés

Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy sokaknak előítéleteik vannak az autistákkal kapcsolatban?
(Például: Egy gyermek kiborulása – meltdown - eseté...elően viselkedik az adott helyzetben az érintett.)

101 válasz

A visszajelzések alapján 98 fő (97 %) akceptál a fenti megállapítással (20. ábra). Ennek okát saját impresszióm alapján határozom meg. A legtöbben magát az „autizmust”, „autistát” szitokszóként élik meg. Ami lehet egy rossz berögződés, lehet az érzékenyítés hiánya, vagy lehet éppen rossz információkkal való rendelkezés. Viszont mindegyik azt a viselkedésformát eredményezi, hogy az érintett vagy annak közvetlen hozzátartozója nem a többiekhez valónak érzi magát. Ami indukálhatja az elbizonytalanodás, kirekesztés érzetét. Sok ilyen élmény pedig teljesen elveheti a sérült személy önbizalmát, csupán azért, mert például a repetitív mozgásformája nem a társadalmi normának megfelelő viselkedésforma.

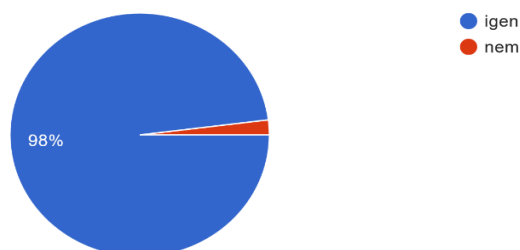
Tizenegyedik kérdés és eredménye:

21. ábra:

Autizmus iránti előítéletek oka a tájékozatlanság?

Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy az esetleges előítéletek oka az autizmus iránti tájékozatlanságból fakad? (Például: Szenzoros érz...i számukra néhány esetben kiborulást is okozhat.)

101 válasz

A válaszadók 98 %-a (99 fő) elismeri a fenti megállapítás igazát (21. ábra). Amennyiben sokkal tájékozottabb lenne a magyar társadalom, sokkal kevesebb előítélet születne. Ugyanis tudatlansággal egy szálláson lakik a gonoszság. Hiszem, hogy az állapot ismerete nem sztereotípiákat, hanem segítő kezeket nyújtana.

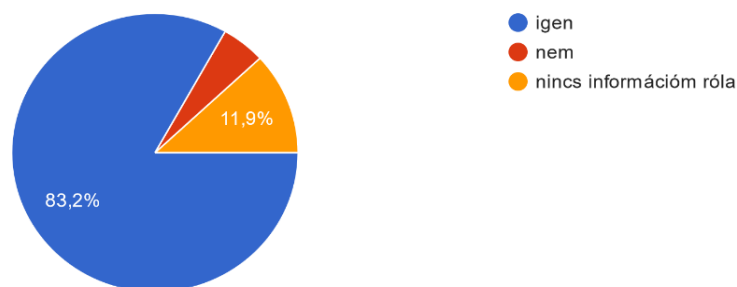
Tizenkettedik kérdés: „Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy a szülők valamely része, azért nem viszi autista gyermeküket/hozzátartozójukat például boltba, mert fél a környező emberek előítéletétől? (Például: a repetitív mozgásforma, vagy a hangokra, fényre, tömegre való fokozott érzékenység megmutatkozása, esetlegesen meltdown miatt)”

22. ábra:

Szülők esetleges háttérbe vonulásának, bezárkózásának oka a stigmatizáció?

Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy a szülők valamely része, azért nem viszi autista gyermeküket/hozzátartozójukat például boltba, m...ég megmutatkozása, esetlegesen meltdown miatt)

101 válasz

A kitöltők 83,2 %-a (84 fő) egyetért, 5 %-a (5 fő) nem ért egyet, míg 11,9 %-ának (12 fő) nincs információja arról, hogy a szülők valamely része azért nem viszi autista gyermekét/hozzátartozóját például boltba, mert fél a környező emberek előítéletétől (22. ábra). Érintettként és több érintett ismerőseként én is erősíteni tudom a fenti kijelentés valóságát. Bár szülőként egyértelmű, hogy ezeket a külső impulzusokat figyelmen kívül szükséges hagyni, viszont amikor az érintettekre tömegesen zúdul a rosszindulatú tekintet, megjegyzés, kirekesztés, az egyfajta kiégést eredményez. A kiégés bezárkózottságot okoz. A bezárkózottság pedig elszigeteltséget. Nagyon fontos ilyenkor segítség kérése, akár családi, akár baráti körben, akár szakembereket felkeresve, hiszen a folyamatos megerősítés, támogatás önbizalmat ad a későbbi negatív élmények helyén való kezeléséhez.

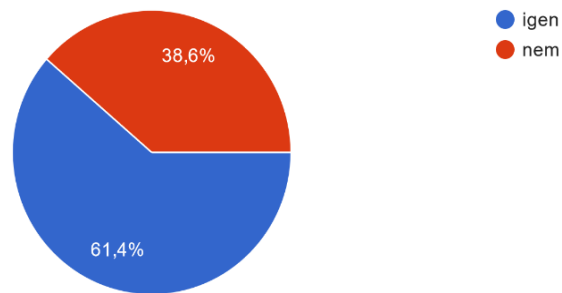
Tizenharmadik kérdés és eredménye:

23. ábra:

Diszkriminatív tapasztalás

Érzékelté már úgy, hogy autizmussal diagnosztizált személlyel nem megfelelően bánnak kortársai, közvetlen környezete?

101 válasz

A válaszadók 61,4 %-a (62 fő) érzékelt már nem megfelelő bánásmódot autista személyekkel szemben, illetve diszkriminatív impresszióban is volt részük (23. ábra).

A következő eseteket adták meg tapasztalásképpen:

- kirekesztés
- gúnyolódás
- szánakozó, megvető tekintet
- megbélyegzés
- megjegyzések („fogyatékos”, „degenerált”)
- bántalmazás a társadalmi normától eltérő viselkedés miatt
- figyelmen kívül hagyása a szenzoros túlérzékenységnek (kisgyermeknevelő által)
- gondozási feladatok figyelmen kívül hagyása a szenzoros túlérzékenység kapcsán (kisgyermeknevelő által)
- lelki bántalmazás
- nem beszélő autistát nem teljes értékű egyénnek tekintenek
- a diagnózis el nem fogadása, figyelembe nem vétele
- kortársak által az autista gyermek ingerhatárának átlépése, heves reakciók kiváltásának eredményeképpen
- sokan úgy tesznek, mintha ez egy fertőző betegség lenne
- ünnepségről való kitiltás

- túrázás, séta, osztálykirándulás alkalmával az autizmussal élő gyermeket nem viszik magukkal

Meglátásom szerint a diszkriminatív megnyilvánulások, nem megfelelő bánásmód észlelésének százalékos aránya borzasztóan magas. Minden második érintettel érzékeltetik, hogy eltér a társadalmi elvárásoktól. Egy alapvetően zárt világban élő személy esetében, - akinél a cél az lenne, hogy nyíljon meg, közeledjen embertársaihoz - olyan magatartásformák megélése által, mint ami fent olvasható, nemhogy nem segítik, de még jobban belekényszerítik a saját kis világukba a diagnózissal rendelkezőket.

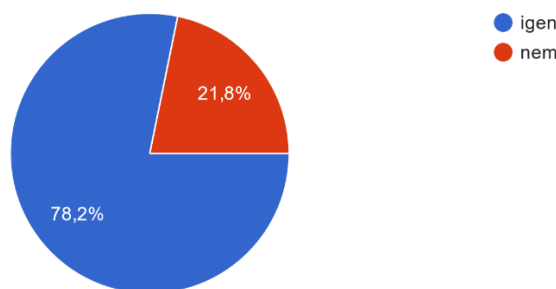
A kérdőív kiterjed a szegregált intézménytípussal kapcsolatos észrevételekre is.

Tizennegyedik kérdés: „Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy sokak számára a szegregált intézménytípus negatív képet nyújt? (Például: Sokan úgy gondolják, oda csak az önálló életre nem képes sérült érintettek járnak. Egy jobb képességű sérült gyermek esetében visszahúzó ereje lehet a közösségnek.)”

24. ábra:

Szegregált intézménytípus megítélése társadalmi szinten

Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy sokak számára a szegregált intézménytípus negatív képet nyújt?
(Például: Sokan úgy gondolják, oda csak az önálló ...k esetében visszahúzó ereje lehet a közösségnek.)
101 válasz

A visszajelzések alapján elmondható, hogy 79 fő (78,2 %) egyetért a kijelentéssel (24. ábra). Kezdetben én is úgy véltem, hogy a közösségnek húzó ereje van és az autizmussal élő személyek számára a legmegfelelőbb az integrált intézménytípus. Ez a meglátásom akkor változott meg, amikor betekintést nyertem egy szegregált intézménybe. Ahol megismerkedtem a működésükkel, megtudtam, hogy a csoportfoglalkozások kis létszámúak (ebben az intézményben egy csoportban hat gyermek, egy gyógypedagógus és kettő gyógypedagógiai asszisztens van), belátást nyertem a folyamatos fejlesztésekbe, a különféle terápiákba (például: kutyaterápia, zeneterápia, szenzoros szoba), heti egyszeri

túraprogramjukba, és szembesültem azzal, hogy az adott csoportban lévő gyerekek külső szemmel nézve mennyire neurotipikusoknak tűnnek.

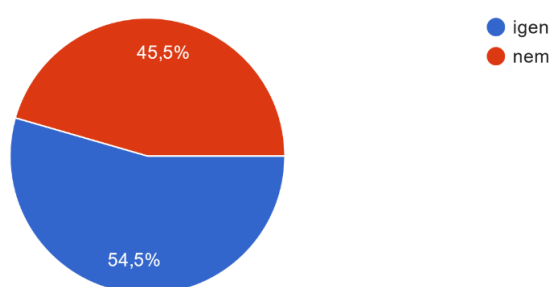
Tizenhatodik kérdés és eredménye:

25. ábra:

Autizmus és kiemelkedő teljesítmény

Tapasztalt már olyat, hogy autizmussal diagnosztizált személyről valamely területet érintő
kimagasló teljesítménye miatt beszélgettek?

101 válasz

A válaszadók 54,5 %-a (55 fő) tapasztalt már olyat, hogy autizmussal diagnosztizált személyről valamely területet érintő kimagasló teljesítménye miatt beszélgettek (25. ábra). Az érintett terület a válaszok alapján a matematika, fizika, kémia, természettudomány, történelem, idegennyelv, művészet, vallás, csillagászat, helyismeret, filmek, sorozatok, vonatok, könyvek, zene, sportismeret, programozás.

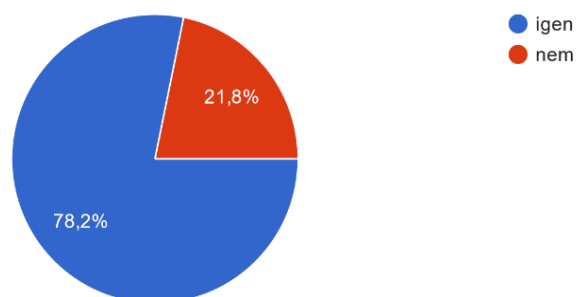
Tizenhetedik kérdés és eredménye:

26. ábra:

Világhírű autistákra irányuló kérdés

Tudta, hogy többek között Mozart, Newton, Albert Einstein, Darwin is autizmussal érintettek voltak?

101 válasz

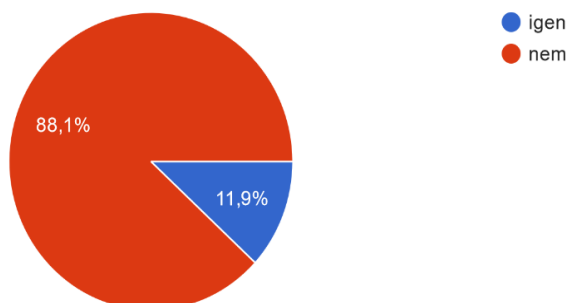
A kitöltők 78,2 %-a (79 fő) ennek az ismeretnek a birtokában van (26. ábra). Fontos, hogy érintettként ilyen világhírű nevekkel is színesítsük az autizmus palettáját, a figyelem felkeltése, érdeklődés fenntartása és elfogadás biztosítása miatt.

Tizennyolcadik kérdés és eredménye:

27. ábra:

A magyar társadalom autizmus irányában megmutatkozó elfogadó magatartására irányuló kérdés

Ön szerint a magyar társadalom elfogadóként viselkedik az autizmus terén?
101 válasz

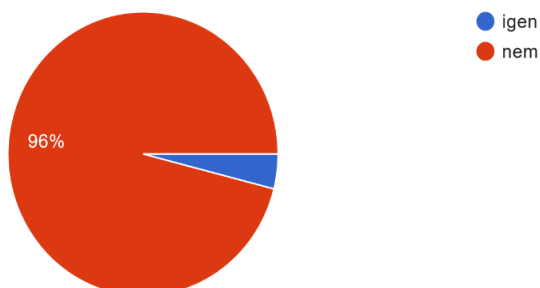
A válaszadók 88,1 %-ának (89 fő) a meglátása az, hogy a magyar társadalom nem elfogadóként viselkedik az autizmus terén (27. ábra). Erre a kérdésre a válasz már a fentiek alapján kikövetkeztethető - mint például a diszkriminatív megnyilvánulások, sztereotíp viselkedésformák gyakorisága által.

Tizenkilencedik kérdés és eredménye:

28. ábra:

A magyar társadalom autizmus irányában megmutatkozó tájékozottságára irányuló kérdés

Ön szerint a magyar társadalom tájékozott az autizmus terén?
101 válasz

A kitöltők 96 %-a (97 fő) úgy látja, hogy a magyar társadalom nem tájékozott ezen a területen (28. ábra). Sokan még csak az autizmus fogalmát sem hallották - főleg idősebb korosztály -, vagy téves információjuk van ezzel kapcsolatban, számos olyan megnyilvánulással szembesülnek a szülők, hogy „majd kinövi ezt a gyermek”, a szenzoros túlérzékenységet csupán felfokozott érzékenységgént fogadják be a külső szemlélők, a berögződött viselkedésformákat pedig előfordul, hogy kívülállók nevelési hibaként könyvelik el. Úgy gondolom, ezek az impressziók vezettek a majdnem teljesen egyöntetű válaszhoz.

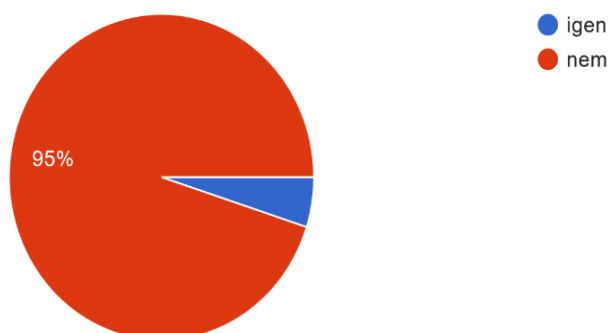
Husztodik kérdés és eredménye:

29. ábra:

Az autista személy, mint teljes értékű személy megítélése

Ön szerint egy autista személyre teljes értékű emberként gondolnak?

101 válasz

A kérdőívre válaszolók 95 %-a (96 fő) úgy véli, hogy az autizmussal diagnosztizált személyekre nem teljes értékű emberként tekintenek (29. ábra). Ennek az okát abban látom, hogy a diagnózis fogyatékosággént van foganatosítva. Az emberi köztudatban pedig a fogyatékoság definíciója egyenlő a valamiben/valamivel kevesebbel, a károsodással, amely korlátozhatja egy adott személy másokkal egyenlő szerepvállalását.

Összegzésként elmondható, hogy a válaszadók többsége nő volt, akik életkorukat nézve 20 és 64 év közöttiek, lakhelyüket tekintve a legtöbben városban lakók. A beküldött válaszok alapján konklúzióként levonható, hogy a kérdőívet kitöltők túlnyomó része (több, mint 85 %) úgy gondolja, hogy a magyar társadalom nem elfogadó, nem tájékozott az autizmus terén. A kitöltők majoritása egyetért azzal a kijelentéssel, hogy előítéletekkel vannak az autizmussal élő családokkal szemben, és ennek oka többnyire az autizmust érintő

tájékozatlanságból fakad. A visszajelzések alapján 42 fő tapasztalt már diszkriminatív megnyilvánulást autista személyekkel szemben, amely eset részleteit fent ismertettem. Mindemellett pozitív értelemről történő visszajelzések is meg lettek adva, amely mások által észlelt, autista gyermek valamely területre kiható kimagasló teljesítményére vonatkozik. Ebben az esetben az 50 %-ot kicsivel meghaladó a pozitív irányba mutató megnyilvánulás. A szegregált intézménytípus vonatkozásában pedig a túlnyomó rész (78,2 %) egyetért azzal a kijelentéssel, hogy sokak számára negatív képet nyújt.

Ez a típusú kérdőív alátámasztja a következő hipotéziseim:

- a legtöbben úgy gondolják, hogy a magyar társadalom tájékozatlan az autista gyermekeket zavaró, kiborulást okozó tényezőivel kapcsolatban
- egyfajta előítélet él az autizmussal élő személyekkel szemben
- az érintettek úgy érzékelik, hogy a szegregált intézménytípus negatív képként jelenik meg társadalmi szinten

Ugyanakkor a kérdőív cáfolja azon kijelentésem, hogy a legtöbben nincsenek tisztában azzal, hogy az autizmussal érintettek jelentős része, - a diagnózisuk mellett - milyen kimagasló szintű gondolkodásmóddal, tehetséggel rendelkezhetnek. Ennek észrevételeit szintén fent összegeztem.

Azon személyekhez szóló kérdőív kapcsán, akik a téma vonatkozásában nem érintettek, nem közvetlen hozzátartozók, és hivatásukat tekintve sem autizmussal élő személyekkel foglalkoznak, a következő eredmények születtek:

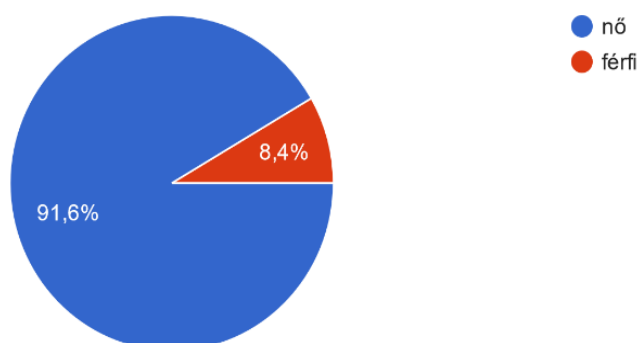
A kérdőívet 83 fő töltötte ki. Az első kérdés a kitöltő nemére vonatkozott.

30. ábra:

Kitöltő neme

Kitöltő neme

83 válasz

Első kérdés eredménye: 76 nő (91,6 %) és 7 férfi (8,4 %) töltötte ki a kérdőívet (30. ábra), amely arra enged következtetni, hogy a nők nagyobb érdeklődést, aktívabb véleménynyilvánítást mutatnak az autizmussal kapcsolatban.

A második kérdés a választ beküldők életkorára vonatkozott.

31. ábra:

Kitöltő életkora

Életkor	Kitöltők száma (fő)
26	1
27	2
28	1
30	2
31	4
32	1
33	6
34	2
35	2

36	1
38	3
39	4
40	2
41	5
42	6
43	2
44	4
45	3
46	1
47	2
48	2
50	3
51	2
52	2
53	1
54	2
55	2
56	5
57	1
59	1
60	2
63	1
64	1
65	1
67	1
69	1
71	1
Összesen: 83 fő	

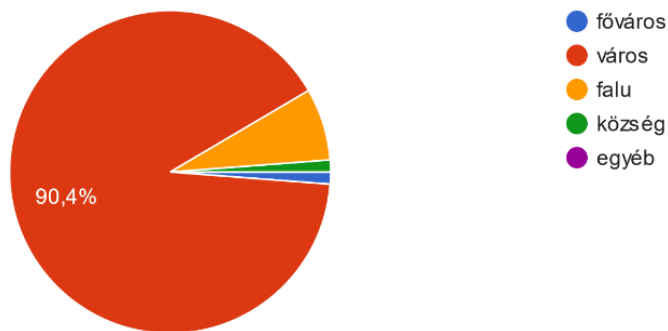
Második kérdés eredménye: A válaszadók 26 és 71 év közöttiek (31. ábra). Ami számomra azt a konzekvenciát adja, hogy a 26 év alattiak és a 71 év felettiek esetében ez a téma vagy érdektelenséget szül, vagy a kérdőív megosztására szolgáló felület nem aktív résztvevői.

A harmadik kérdés a kitöltő lakóhelyét érintette.

32. ábra:

Kitöltő lakhelye

Lakhely
83 válasz

Harmadik kérdés eredménye: Lakhelyüket nézve 1 fő (1,2 %) fővárosban, 75 fő (90,4 %) városban, 6 fő (7,2 %) faluban, 1 fő (1,2 %) községben él (32. ábra). A nagyobb részvételű városban lakhatás indoka vélhetőleg a szegregált környezet, mint iskolák, munkahelyek, programlehetőségek által nyújtott tapasztalás, betekintés okozza. A városok évről-évre április 2-án az autizmus világnapján felhívják a figyelmet az autizmussal élő személyekre, amely nyilvánvalóan a közvetlenül nem érintetteket is információkkal látja el. Így azt gondolom, akinek környezete által belátása van ebbe a világba, érintettnek érzi magát a kérdőív kitöltéséhez.

Negyedik kérdés: „Amikor az autizmus szót hallja, mi jut eszébe először? (Egy-két szóval írja le!)” Az autizmus szó hallatán a kitöltő a következőkre asszociál:

- „Esőember”
- „különleges gyermek”
- „különleges bánásmód/egyéni bánásmód”
- „viselkedési zavar”
- „fejlődési zavar: kommunikációs, szociális, értelmi”
- „szeretet igénylő főleg gyermek”
- „okos, de zárkózott”
- „sajátos viselkedés”
- „nem kommunikál, visszahúzódó”

- „idegrendszeri fejlődési rendellenesség”
- „korlátolt életű”
- „Vajon mennyire érintett gyermek?”
- „külön világ”
- „furcsa viselkedés”
- „magány”
- „sajnálát és együttérzés”
- „Szeretetre méltó, különleges, speciális gondozást igénylő gyerekek, később felnőttek.”
- „Magatartási probléma, valamilyen területen kiemelkedő értelmi képesség.”
- „mentálisan beteg gyermek”
- „Betegség, másság, keveset tud róla a köznép.”
- „nehezen kezelhetőség”
- „nem gyógyítható betegség”
- „Gondolkodó, érző, sokféle tehetséggel megáldott gyermek.”
- „más”
- „elszigetelt”
- „szegény gyerek, szülő”
- „spektrumzavar”
- „kiszámíthatatlan reakció”
- „nehéz eset, magának való”
- „kitartás, együttérzés”
- „meg nem értett gyermek”
- „sérült”
- „neurotikus probléma”
- „Olyan személy, aki különböző értelmi zavarokkal küzd.”

Több választ beküldő a betegség és mentális zavarokkal kapcsolta össze az autizmust, amely téves meglátás, hiszen az autizmus nem betegség, hanem egy élethosszig tartó állapot, amelyhez bár társulhat értelmi sérültség, de nem minden esetre jellemző.

Ugyanakkor érkezett néhány válasz az autizmus helyes besorolásaként, mint különleges bánásmódot, sajátos nevelési igényt kívánó személyek.

Észrevehető, hogy néhány válaszadó csupán a gyermekekre asszociál a kérdés tekintetében („gyermek”, „szegény gyermek”, „sajátos nevelési igényű gyermek”, „vajon mennyire érintett a gyermek?”, „meg nem értett gyermek”, „gondolkodó, sok tehetséggel megáldott gyermek”, „szeretetet igénylő gyermek”) és ugyanakkor eltűnik az a része a fejlődésnek, hogy ez a diagnózis életük végéig elkísérik az érintetteket.

Többen asszociáltak az Esőember című filmre, amely úgy vélem, az egyik legnagyobb népszerűségnek örvendő alkotás a téma tekintetében.

A kérdőív elemzése során érzékelek egyfajta tájékozatlanságot az autizmus illetésében. A teljesség igénye nélkül ilyen nem valós meglátás: „olyan személy, aki különböző értelmi zavarokkal küzd”, „mentálisan beteg gyermek”, „nem kommunikál”, „korlátolt életű”. Bár az autizmus mellett megjelenhet más sérültség is, de semmiképpen sem általánosítható a diagnózissal együtt járó összetevőként.

Tanulságként megállapítható, hogy sokan egy-egy észlelt tünetet válaszoltak (például: „elszigetelt”, „furcsa viselkedés”, „zárkózott”, „visszahúzó”, „külön világ”, „más”, „magány”).

Néhány esetben észlelhető egyfajta negatív megítélés, mint például: „nehéz eset, magának való”, „nehezen kezelhetőség”. Mindemellett megjelenik olyan reflexió is, amely elsősorban a gyermek személyiségére és nem pedig állapotára irányul: „gondolkodó, érző, sokféle tehetséggel megáldott gyermek”.

A beküldött válaszok között az együttérzés: „kitartás, együttérzés”, a sajnálat: „szegény gyerek, szülő” is fellelhető.

Ötödik kérdés és eredménye:

33. ábra:

Jobb képességű autista és integrált/szegregált intézmény

Ön szerint egy jobb képességű autistának, mely intézménytípus a megfelelőbb óvodai nevelésének/tanulmányainak megkezdéséhez/folytatásához?

83 válasz

A kérdőívet kitöltők 50,6 %-a (42 fő) szerint az integrált intézménytípus megfelelőbb egy jobb képességű autizmussal diagnosztizált gyermeknek az óvodai nevelésének megkezdéséhez vagy tanulmányainak folytatásához (33. ábra). Ennél a kérdésnél a kitöltők álláspontja szinte fele-fele arányban ellentétes, aminek oka lehet az, hogy az igennel szavazók hisznek a közösség húzó erejében, a nemmel szavazók pedig hisznek a megfelelő környezeti tényezők biztosítása esetében a jobb fejlődés bekövetkeztében.

A saját meglátásom szerint egy jobb képességű autistának kedvezőbb az integrált intézménytípus, miután érintettsége nem olyan mértékű, hogy szegregált környezetet biztosítsanak neki. Viszont, amennyiben úgy érzékeli a pedagógus, hogy az illető fejlődésében visszaesés mutatkozik, tünetei felerősödnek, azt haladéktalanul köteles jelezni a szülők részére, hisz a szenzorosság bizonyos tényezőit az iskola önhibáján kívül nem tudja korlátozni, de az érintettnak okozhat akár fizikai fájdalmat is, ami szorongáshoz, a szorongás bezárkózottsághoz, a bezárkózottság pedig elszigetelt világhoz vezet.

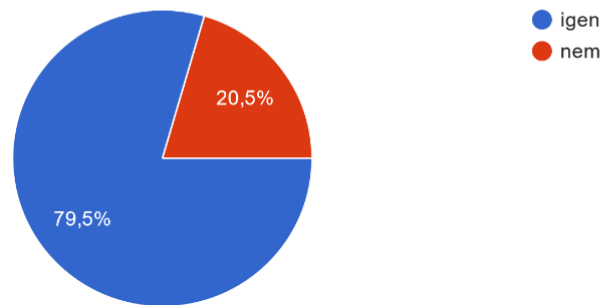
Hatodik kérdés és eredménye:

34. ábra:

Szegregált intézmény csak súlyosan érintett sajátos nevelési igényű gyermekeknek ajánlott?

Ön szerint a szegregált intézmény a súlyosan érintett sajátos nevelési igényű gyermekek részére ajánlott?

83 válasz

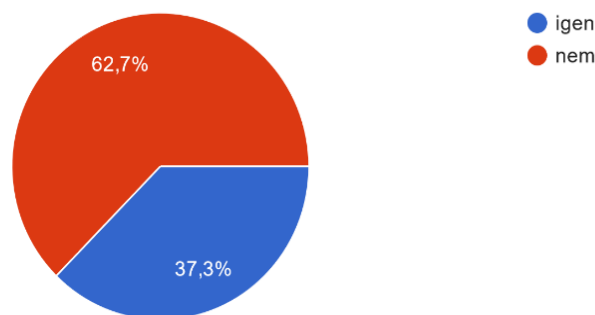
A válaszadók 79,5 %-a (66 fő) úgy gondolja, hogy a szegregált intézmény a súlyosan érintett sajátos nevelési igényű gyermekek részére ajánlott (34. ábra). Ennek indokait a következő kérdésben részletezték a kitöltők.

35. ábra:

Visszahúzó ereje van a szegregációnak egy jobb képességű autista esetében?

Ön szerint a szegregált intézmény hátráltathatja egy jobb képességű autista gyermek fejlődését?

83 válasz

Hetedik kérdés eredménye: 62,5 %-a a résztvevőknek (52 fő) úgy ítéli, hogy egy jobb képességű autizmussal élő személy fejlődését hátráltatja ezen intézménytípus (35. ábra).

Indokként a következők lettek megadva:

- az integrált intézmény jobban segíti a gyermekeket a társadalomba való beilleszkedésbe
- „átveszi a rossz szokásokat” a szegregált intézményben
- „Esélye sincs, hogy az ép társairól mintát alkosson-kövessen.”
- „Visszahúzó hatása lehet, nem tágítja a kölcsönösséget.”
- „rossz példát lát, tanul, nem a társadalmi normának megfelelő viselkedést sajátítja el”
- „Nincs húzóerő. Ha egy gyereket nem ösztönöznek a saját képességeinek határának megdöntésére, beleragad a posványba.”
- „Mert a kevésbé jobb képességűek visszahúzhatják. Szerintem a jobb képességű autisták készségei közelebb vannak a "normál" gyerekekhez, mint a kevésbé jó képességű autistákhoz.”
- „A rendellenes magatartás zavart még inkább fokozza, hátráltatja a fejlesztést esetleg még súlyosabbá válhat a rendellenesség, további súlyos zavarokat okozhatnak.”
- „Gyengébb csoportban nem fejlődik, unatkozni fog.”
- „Mert a súlyosabb tünetekkel rendelkező autisták elvonják a figyelmét, gyengítheti koncentrációképességét.”
- „Nem ösztönzi fejlődésre a környezet.”
- „Az integrált intézményben elsajátíthat a gyermek többféle viselkedésmintát és a gyakorlatban hasznosítható lehet számára.”

Összességében elmondható, hogy a kitöltők többsége úgy véli, hogy a szegregált intézményben rossz mintát, heves reakciókat látva a jobb képességű autista gyermekek átveszik ezen szokásokat, fejlődésük visszaesik, míg az integrált intézmény jobban felkészíti őket a társadalmi normának megfelelő viselkedések elsajátítására. Így ebből kifolyólag következtethető, hogy a szegregált intézményt a súlyosan sérült érintettek részére tartják elsődlegesnek.

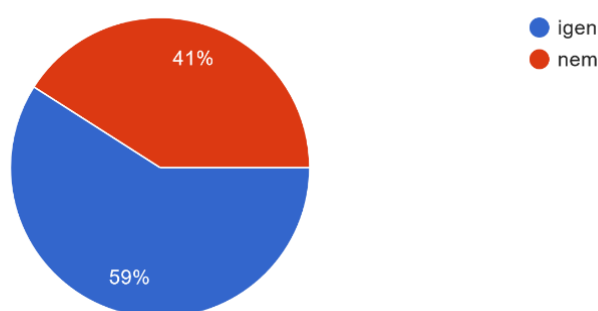
Nyolcadik kérdés: „Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy sokak számára a szegregált intézménytípus negatív képet nyújt? (Például: Sokan úgy gondolják, oda csak az önálló életre nem képes sérült érintettek járnak. Egy jobb képességű sérült gyermek esetében visszahúzó ereje lehet a közösségnek.)”

36. ábra:

A szegregált intézménytípus negatív képet nyújt társadalmi szinten?

Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy sokak számára a szegregált intézménytípus negatív képet nyújt?
(Például: Sokan úgy gondolják, oda csak az önálló ...ak visszahúzó ereje lehet fejlődés szempontjából.)

83 válasz

A visszajelzések alapján elmondható, hogy 49 fő (59 %) egyetért a kijelentéssel (36. ábra). Erre a kérdésre vonatkozó meglátásom az előző kérdőív ugyanezen pontjának következtetésével megegyezik, azaz kezdetben én is úgy véltem, hogy a közösségnek húzó ereje van és az autizmussal élő személyek számára a legmegfelelőbb az integrált intézménytípus.

Ez a meglátásom akkor változott meg, amikor betekintést nyertem egy szegregált intézménybe. Ahol megismerkedtem a működésükkel, megtudtam, hogy a csoportfoglalkozások kis létszámúak (ebben az intézményben egy csoportban hat gyermek, egy gyógypedagógus és kettő gyógypedagógiai asszisztens van), belátást nyertem a folyamatos fejlesztésekbe, a különféle terápiákba (például: kutyaterápia, zeneterápia, szenzoros szoba), heti egyszeri túraprogramjukba, és szembesültem azzal, hogy az adott csoportban lévő gyerekek külső szemmel nézve mennyire neurotipikusoknak tűnnek.

A kérdőív kiterjed olyan tényezőkre, amelyek az autizmussal élő személyeket zavarhatják, kiborulást okozhatnak esetükben:

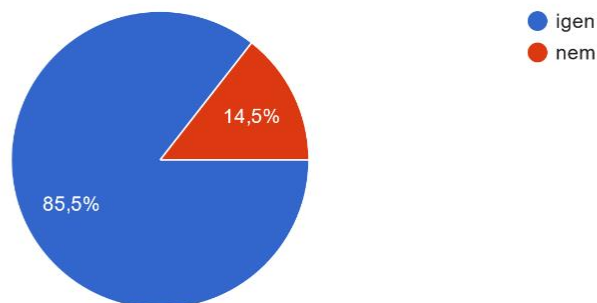
- Kilencedik kérdés és eredménye: 85,5 % (71 fő) tisztában volt a frekvenciák okozta következményekkel (37. ábra).

37. ábra:

Autisták túlérzékenységeire irányuló kérdés

Tudta, hogy bizonyos frekvencia (például: fűnyíró zúgása) fizikai fájdalmat okozhat az autizmussal érintettek esetében?

83 válasz

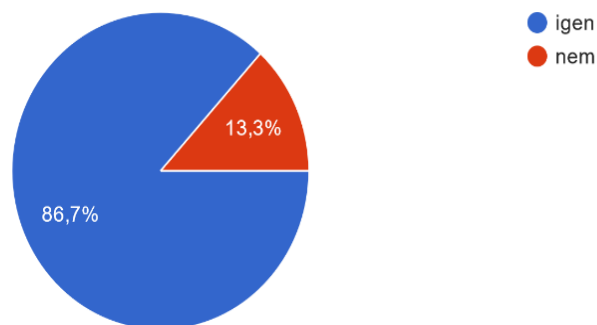
- Tizedik kérdés és eredménye: 86,7 %-a (72 fő) a választ beküldőknek tudta, hogy a vibráló fények idegrendszeri sokkot okozhatnak autista személyeknek (38. ábra).

38. ábra:

Autisták túlérzékenységeire irányuló kérdés

Tudta, hogy a vibráló fények idegrendszeri sokkot okozhatnak autista személyeknek?

83 válasz

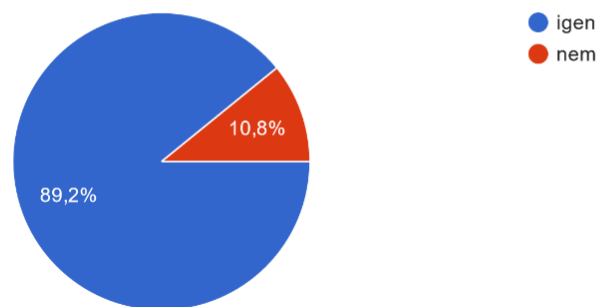
- Tizenegyedik kérdés és eredménye: A kitöltők 89,2 %-ának (74 fő) megfelelő ismerete van a kérdéssel kapcsolatban (39. ábra).

39. ábra:

Autisták túlérzékenységeire irányuló kérdés

Tudta, hogy a napirendtől eltérő tevékenység kiborulást – meltdown - okozhat autista személyeknél?

83 válasz

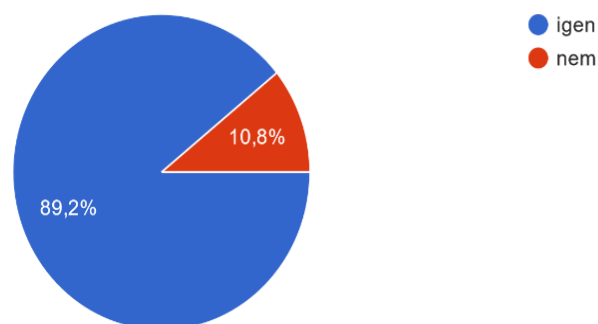
- Tizenkettedik kérdés és eredménye: A válaszadók 89,2 %-a (74 fő) tisztában van azzal, hogy az autista személyek számára a szemkontaktus felvétele, tartása frusztráló lehet (40. ábra).

40. ábra:

Autisták túlérzékenységeire irányuló kérdés

Tudta, hogy az autista személyek számára a szemkontaktus felvétele, tartása frusztráló lehet?

83 válasz

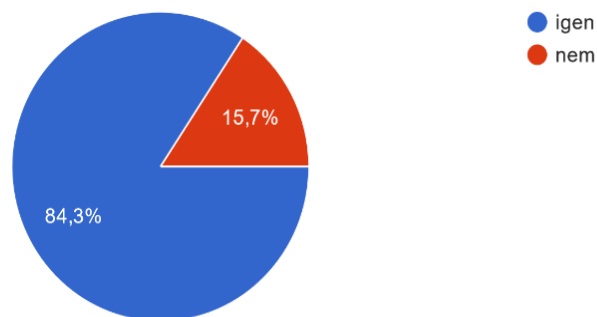
- Tizenharmadik kérdés és eredménye: 84,3 % (70 fő) ismeri az autisták ez irányú érzékenységét (41. ábra).

41. ábra:

Autisták túlérzékenységeire irányuló kérdés

Tudta, hogy az autisták egy része nehezen viseli az érintést?

83 válasz

Összegezve megállapítható, hogy a kérdőívet kitöltők jelentős része - több, mint 80 %-a) -, az autizmus megkérdezett, esetleges tüneteit ismerik. Ez, az autizmus területére irányuló tájékozottságot támasztja alá.

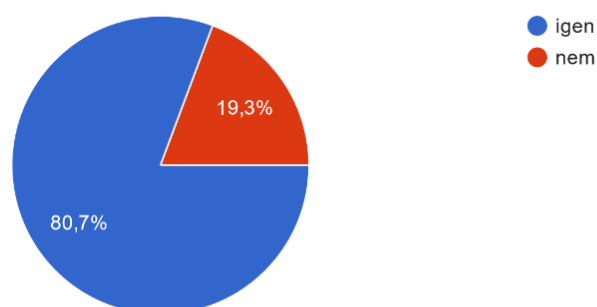
Tizennegyedik kérdés és eredménye:

42. ábra:

Autizmus és magas intelligenciaszint

Tudta, hogy a legmagasabb intelligenciaszinttel rendelkezők csoportja sok autizmussal diagnosztizált személyből áll?

83 válasz

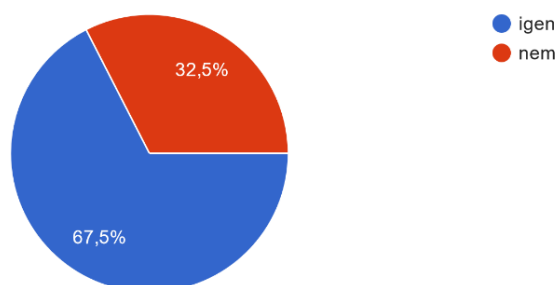
A válaszadók 80,7 %-a (67 fő) tudatában van annak, hogy a legmagasabb intelligenciaszinttel rendelkezők csoportja sok autizmussal diagnosztizált személyből áll (42. ábra). Ami azt a konklúziót jelenti számomra, hogy ez a 67 fő nem csak a társadalmi norma különbözőségére, hanem kitűnő tehetségére is felfigyel egy-egy autizmussal érintett személy esetében.

Tizenötödik kérdés és eredménye:

43. ábra:

Világhírű autistákra irányuló kérdés

Tudta, hogy többek között Mozart, Newton, Albert Einstein, Darwin is autizmussal érintettek voltak?
83 válasz

67,5 %-a (56 fő) a választ beküldőknek tudta, hogy Mozart, Newton, Albert Einstein, Darwin is autizmussal érintettek voltak (43. ábra). Tehát a kitöltők több, mint felének van ismerete arról, hogy az autizmussal érintett személyek a diagnózisuk mellett kiemelkedő tehetséggel is rendelkezhetnek.

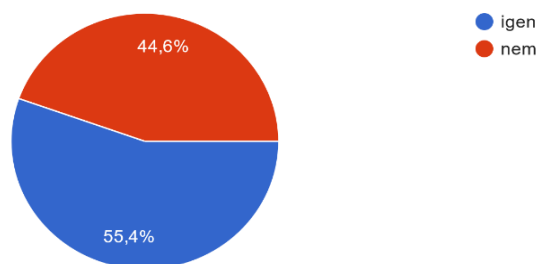
Tizenhatodik kérdés és eredménye:

44. ábra:

Autizmus és kimagasló teljesítmény

Tapasztalt már olyat, hogy az autizmussal érintett személy valamely területet érintő (például: matematika) kimagasló teljesítménye miatt beszélgettek egy gyermekről/felnőről?

83 válasz

A kérdőívet kitöltők 55,4 %-a (46 fő) tapasztalt már olyat, hogy az autizmussal érintett személyről valamely területre kiható kimagasló teljesítménye miatt beszélgettek (44. ábra). Ezek a tapasztalások a következő területekre terjednek ki: idegen nyelvek, történelem, helytörténet, irodalom, matematika, fizika, kémia, informatika, csillagászat, autóelektronika, műszaki ismeretek, művészet.

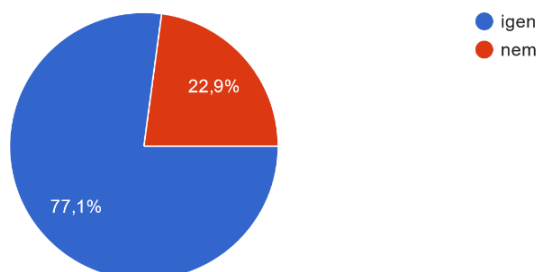
A kérdőív kiterjed a mások általi előítéletekre, elfogadottságra, tájékozottságra/tájékozatlanságra. Tizenhetedik kérdés: „Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy sokaknak előítéleteik vannak az autista gyermekekkel kapcsolatban? (Például: Egy gyermek kiborulása - meltdown - esetében a családot megnézik, összesúgnak a hátuk mögött, mert nem a társadalmi elvárásoknak megfelelően viselkedik az adott helyzetben az érintett.) Ha válasza igen és tapasztalt is diszkriminatív jellegű megnyilvánulást, kérem egy-két mondatban foglalja össze!”

45. ábra:

Az autizmus társadalmi szintű előítéleteire irányuló kérdés

Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy sokaknak előítéleteik vannak az autista gyermekekkel kapcsolatban? (Például: Egy gyermek kiborulása – m...elően viselkedik az adott helyzetben az érintett.)

83 válasz

A választ beküldők 77,1 %-a (64 fő) osztozik abban a véleményben, hogy sokaknak előítéleteik vannak az autista gyermekekkel kapcsolatban (45. ábra).

Néhány válaszadó tapasztalt már diszkriminatív jellegű megnyilvánulást, amelyek a következők voltak:

- nem teljes értékű személyként kezelik az érintettet
- gúnyt űznek, csúfolják az érintett személyt
- kirekesztik, megnézik az autizmussal élőt
- lekicsinylő megjegyzések tétele
- állapot el nem fogadása
- nevelési problémaként történő elfogadás
- empátia hiánya

Rengetegen magát az „autizmust”, „autistát” szitokszóként élik meg. Ami lehet egy rossz berögződés, lehet az érzékenyítés hiánya, vagy lehet éppen rossz információkkal való rendelkezés. Viszont mindegyik azt a viselkedésformát eredményezi, hogy az érintett vagy annak közvetlen hozzátartozója nem a többiekhez valónak érzi magát. Ami indukálhatja az elbizonytalanodás, kirekesztés érzetét. Sok ilyen élmény pedig teljesen elveheti a sérült személy önbizalmát.

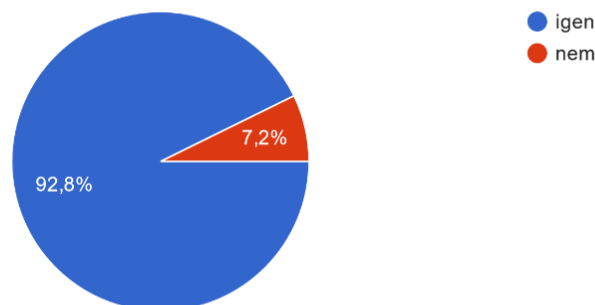
Tizennyolcadik kérdés és eredménye:

46. ábra:

Autizmus iránti előítéletek oka a tájékozatlanság?

Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy az esetleges előítéletek oka az autizmus iránti tájékozatlanságból fakad? (Például: Szenzoros érz...i számukra néhány esetben kiborulást is okozhat.)

83 válasz

A válaszadók 92,8 %-a (77 fő) elismeri a fenti megállapítás igazát (46. ábra). Amennyiben sokkal tájékozottabb lenne a magyar társadalom, sokkal kevesebb előítélet születne. Hiszem, hogy az állapot ismerete nem sztereotípiákat, hanem segítő kezeket nyújtana.

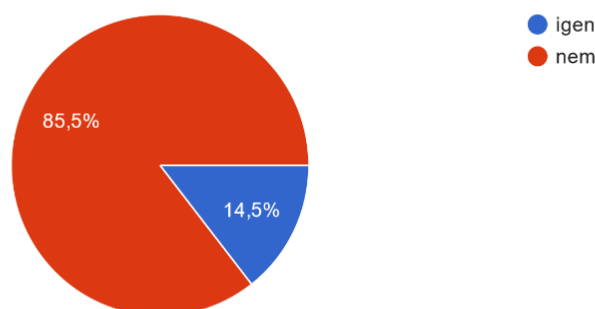
Tizenkilencedik kérdés és eredménye:

47. ábra:

A magyar társadalom autizmus irányában megmutatkozó elfogadó magatartására irányuló kérdés

Ön szerint a magyar társadalom elfogadóként viselkedik az autizmus terén?

83 válasz

A választ beküldők 85,5 %-a (71 fő) úgy véli, hogy a magyar társadalom nem elfogadó az autizmus terén (47. ábra). Erre a kérdésre a válasz már a fentiek alapján kikövetkeztethető - mint például a diszkriminatív megnyilvánulások, sztereotíp viselkedésformák gyakorisága által.

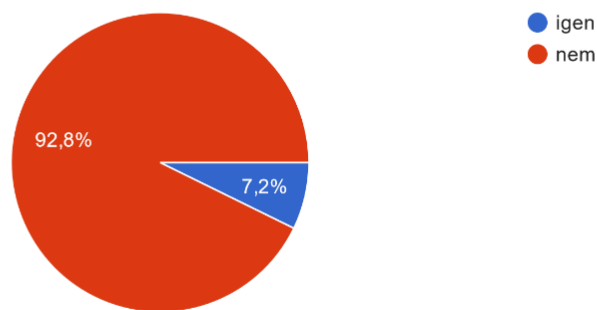
Husztadik kérdés és eredménye:

48. ábra:

A magyar társadalom autizmus irányában megmutatkozó tájékozottságára irányuló kérdés

Ön szerint a magyar társadalom tájékozott az autizmus terén?

83 válasz

A kitöltők 92,8 %-a (77 fő) szerint a magyar társadalom nem tájékozott az autizmus vonatkozásában (48. ábra). Sokan még csak az autizmus fogalmát sem hallották - főleg idősebb korosztály -, vagy téves információjuk van róla, számos olyan megnyilvánulással szembesülnek a szülők, hogy „majd kinövi ezt a gyermek”, a szenzoros túlérzékenységet csupán felfokozott érzékenységgént fogadják be a külső szemlélők, a berögződött viselkedésformákat pedig előfordul, hogy kívülállók nevelési hibaként könyvelik el. Úgy gondolom, ezek az impressziók vezettek az ilyen magas részvételű igen válaszhoz.

Ezen típusú kérdőívvel kapcsolatosan elmondható, hogy a válaszadók többsége nő volt, akik életkorukat nézve 26 és 71 év közöttiek, lakhelyüket tekintve a legtöbben városban lakók. A beküldött válaszok alapján konklúzióként levonható, hogy a kérdőívet kitöltők túlnyomó része (több, mint 85 %) úgy gondolja, hogy a magyar társadalom nem elfogadó, nem tájékozott az autizmus terén. A kitöltők majoritása egyetért azzal a kijelentéssel, hogy előítéletekkel vannak az autizmussal élő családokkal szemben, és ennek oka többnyire az autizmusból fakadó tájékoztatatlanságból fakad. A visszajelzések alapján, 42 fő tapasztalt már diszkriminatív megnyilvánulást autista személyekkel szemben, amely eset részleteit fent

ismertettem. Mindemellett pozitív értelemből történő visszajelzések is meg lettek adva, amely mások által észlelt, autista egyén valamely területet érintő kimagasló teljesítményére vonatkozik. Ebben az esetben az 50 %-ot meghaladó a pozitív irányba mutató megnyilvánulás.

Bár az autizmus tüneteivel (hangokra, fényre, érintésre való fokozott érzékenység, napirend betartása, szemkontaktus fel nem vétele) a túlnyomó többség tisztában volt, az állapotra vonatkozó asszociációs meglátás több esetben is téves választ adott. Sajnos néhány visszajelzésben még mindig él az 1950-es évek eszméje, miszerint az autizmus nem egy idegrendszeri fejlődési rendellenesség, hanem nevelési hiba, emellett sokan a mentális, értelmi fogyatékosággal kapcsolták össze az állapotot.

Az is kijelenthető, hogy a kitöltők nagyobb százaléka szerint, egy jobb képességű autizmussal élő gyermeknek az óvodai neveléséhez, tanulmányainak folytatásához az integrált intézmény megfelelőbb, mivel itt jobb példát láthat a társadalmi szokások elsajátításához, a beilleszkedéshez, míg a szegregált intézménynek meglátásuk alapján visszahúzó ereje lenne, a rossz viselkedésmintázatot látva. A válaszadók 59 %-a egyetért azzal a kijelentéssel, hogy sokak számára negatív képet nyújt a szegregált nevelés, oktatás.

Ez a típusú kérdőív alátámasztja a következő hipotéziseim:

- a legtöbben úgy gondolják, hogy a magyar társadalom tájékozatlan az autista gyermekeket zavaró, kiborulást okozó tényezőivel kapcsolatban
- egyfajta előítélet él az autizmussal élő személyekkel szemben
- a válaszadók úgy érzékelik, hogy a szegregált intézménytípus negatív képként jelenik meg társadalmi szinten

Ugyanakkor a kérdőív cáfolja azon kijelentésem, hogy a legtöbben nincsenek tisztában azzal, hogy az autizmussal érintettek jelentős része, - a diagnózisuk mellett - milyen kimagasló szintű gondolkodásmóddal, tehetséggel rendelkezhetnek. Ennek észrevételeit szintén fent összegeztem.

Mindkét kérdőívről elmondható, hogy a kitöltők több, mint 90 %-a nő volt. A válaszadók túlnyomó többsége 40 és 50 év közötti, illetve városban élő. Összegezhető továbbá, hogy a választ beküldők több, mint 85 %-a szerint a magyar társadalom nem elfogadó, több, mint 90 %-uk pedig úgy gondolja, hogy nem is tájékozott az autizmus tekintetében. A kitöltők zöme tapasztalta már, hogy autizmussal élő személlyel nem megfelelően bánnak kortársai/közvetlen környezete. A 90 %-ot meghaladó az egyetértés azzal kapcsolatban, hogy az esetleges előítéletek oka az autizmus iránti tájékoztatatlanságból fakad. A

szegregált intézménytípus vonatkozásában mindkét célközönség osztja azt a véleményt, hogy társadalmi szinten negatív képet nyújt.

Az érintettekhez szóló kérdőívnél érzékelhető, hogy a diszkriminatív megnyilvánulások tapasztalása magasabb, ezekről szóló beszámolás több esettípust érint. A válaszadásokban jobban érzékelhető a társadalmi szinten történő empátia és elfogadás hiánya.

Százalékos arányban közel ugyanannyi az impresszió, miszerint észlelt már olyat a választ beküldő, hogy egy autizmussal diagnosztizált személy valamely területet érintő, kimagasló teljesítményéről beszéltek. Az adott területek szinte teljesen ugyanazok mindkét esetben, úgy, mint például a matematika, fizika, kémia, történelem, idegennyelv, művészet, csillagászat. Illetve tudatában vannak annak a kérdésre válaszolók, hogy olyan jelentős illetők, mint Mozart, Newton, Albert Einstein, Darwin is autizmussal éltek.

A két kérdőív összevetése alátámasztja azon hipotézisem, miszerint a legtöbben úgy gondolják, hogy a magyar társadalom tájékozatlan az autista gyermekeket zavaró, kiborulást okozó tényezőivel kapcsolatban. Továbbá egyfajta előítélet él az autizmussal élő személyekkel szemben. Ezentúl úgy érzékelik, hogy a szegregált intézménytípus negatív képként jelenik meg társadalmi szinten.

Ugyanakkor a kérdőívek mindkét esetben cáfolták azon kijelentésem, hogy a legtöbben nincsenek tisztában azzal, hogy az autizmussal érintettek jelentős része, - a diagnózisuk mellett - milyen kimagasló szintű gondolkodásmóddal, tehetséggel rendelkezhetnek.

4.2. Interjú

Pályamunkám részét képezi egy gyógypedagógussal, Tóth Krisztinával folytatott interjú is, aki autista gyermekek nevelésével-oktatásával foglalkozik. Kriszti gyógypedagógusként hat éve dolgozik, előtte integrált óvodában óvónőként állt alkalmazásban több, mint húsz évig. A gyógypedagógia iránti érdeklődését egy a csoportjába járó autista gyermek keltette fel, aki kiemelkedő tehetséget nyilvánított a műszaki területet illetően, viszont szobatiszta még nem volt, illetve néhány olyan megkésettség is jelentkezett nála, amely intellektusából adódóan számára kirívó volt (például: nem kereste a csoporttársai társaságát, sokszor csendben ült egy helyben, étkezési nehézségek voltak tapasztalhatók nála, játékba nem lehetett bevonni). Fő célja tanulmányainak megkezdésekor a megértés és a megfelelő támogatás nyújtása volt, ami minden gyermek számára egyenlő esélyeket teremthet.

Jelenleg a békéscsabai Napraforgó Óvoda Mókus csoportjának (autista csoport) óvónője, gyógypedagógusa. Az intézményben kiscsoportos létszámban dolgoznak, hogy személyre szabott figyelmet nyújthassanak minden különleges bánásmódot igénylő gyermek részére. A strukturált napirend, vizuális segédeszközök és az egyéni fejlesztési tervek kulcsfontosságú szerepet játszanak a munkájukban.

Az ő csoportjában hat gyermek van, akik közül négyen nagycsoportosok, ketten pedig kiscsoportosok. A napok szigorú rend szerint zajlanak, amely biztonságérzetet ad az óvodásoknak (49. ábra). A tanulást és a szabad játékot is vizuálisan támogatják, valamint beépítenek fejlesztő tevékenységeket, mint például a kommunikációs és szociális készségek erősítését. Ebben nagy segítséget jelent számára a csoportjában lévő kettő gyógypedagógiai asszisztens.

49. ábra:

Napirend/Hetirend

Napirend – Hetirend					
	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK
8:00-8:45	Megérkezés. Szabad és irányított játék.				
8:45-9:15	Mosdóhasználat (kézmosás, WC használat, pelenkázás). Reggeli.				
9:15-10:00	Reggeli köszöntés. Szabad és irányított játék. Egyéni feladathelyzetek.				
10:00-10:45	Mindennapos testnevelés Anyanyelv-és kommuniká- ció-fejlesztés A külső világ tevékeny megismerése Állat- asszisztált terápia	Mindennapos testnevelés Anyanyelv-és kommuniká- ció-fejlesztés Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka Babzsák Fejlesztő Program	Szervezett mozgás Anyanyelv-és kommuniká- ció-fejlesztés Ének, zene, énekes játék, tánc, zenehall- gatás	Mindennapos testnevelés Anyanyelv-és kommuni- káció- fejlesztés Verselés, mesélés A külső világ tevékeny megisme- rése, séta, kirándulás	Mindennapos testnevelés Anyanyelv-és kommuni- káció- fejlesztés Környeze- tünk mennyiségi és formai viszonyai játékba ágyazva Gitáros zene- bona
10:45-11:45	Mosdóhasználat. Udvari játék / Séta / Játshóter / Snoezelen				
11:45-12:15	Mosdóhasználat. Ebéd.				
12:15-12:30	Fogmosás, készülődés a pihenéshez. Hazaindulás.				
12:30-15:00	Mesehallgatás. Pihenés. Alvás.				
15:00-15:30	Mosdóhasználat. Uzsonna.				
15:30-16:00	Szabad játék. Hazaindulás.				

Az autista gyermekek mindennapjait vizuális támogatásokkal, napirendi kártyákkal, egyéni tanítási technikákkal és szociális történetekkel segítik. A nyugodt környezet megteremtése, valamint a szenzoros igények figyelembevétele is nélkülözhetetlen.

Kérdésemre, hogy miként látja az autizmus társadalmi szintű megítélését, azt a választ adta, hogy sajnos még mindig sok a félreértés és az előítélet, de ugyanakkor egyre több az elfogadó hozzáállás. A tudatosság növelése érdekében sokat kell még dolgozni. Ebben az oktatásnak és a nyílt kommunikációnak elengedhetetlen szerepe van.

Feltételezésemmel, hogy a legtöbben nincsenek tisztában azzal, hogy az autizmussal érintettek jelentős része - a diagnózisuk mellett - kiemelkedő tehetséggel, gondolkodásmóddal rendelkezhetnek abszolút egyetértett. Sok autista gyermek különleges tehetséget mutat a művészetek, a matematika vagy a technológia terén. Fontosnak tartja, hogy a társadalom ezeket az erősségeket is megismerje.

Azzal a kijelentéssel, hogy a legtöbben előítélettel élnek az autista gyermekekkel, felnőttekkel szemben szintén akceptálta. Meglátása szerint az előítéletek gyakran az információhiányból erednek. Elengedhetetlen, hogy a társadalom megértse: az autizmus nem hiányosság, hanem egy másfajta gondolkodásmód.

Véleménye szerint a legtöbb ember nincsen tisztában az autistákat zavaró, kiborulást okozó tényezőivel. Így például a zaj vagy a fények mennyire zavaróak lehetnek számukra. Többek között ezért van szükség érzékenyítő programokra.

A szegregált intézmények társadalmi megítélését ő is negatívan értékeli. Úgy véli, hogy sok előítélet övezi őket, pedig ezek az intézmények gyakran a legjobb környezetet biztosítják az egyéni szükségletekhez. Az előítéletek mögött itt is lényeges kiemelni a tájékozatlanságot. Az intézmények működésébe, programjaiba általánosságban elmondható, hogy az érintettek mélyednek bele, így ők látják át ezt.

Nézete szerint a szakemberek számára a legnagyobb kihívásokat a megfelelő erőforrások és képzések hiánya, valamint a társadalmi elfogadás előmozdítása jelenti. A szülők esetében pedig a tapasztalata az, hogy gyakran érzik úgy a mindennapjaikban, hogy nem értik meg gyermekeik igényeit, vagy nem kapnak elegendő támogatást.

Arra a kérdésemre, hogy milyen tanácsokkal látná el azokat a pedagógusokat, akik integrált intézményben autista gyermekkel foglalkoznak, a strukturált napirend, a vizuális támogatás, valamint a gyermek egyéni igényeinek figyelembevételének fontosságát emelte ki.

Az autizmussal élők helyzete reményei szerint a tudatosság és az elfogadás növekedésével javulni fog. Beleértve az életminőségüket, és a megnövekedett számú lehetőségeket is.

Kriszti az elfogadást kiemelkedő mértékűnek tartja ebben az állapotban, hiszen ez teremti meg az alapot ahhoz, hogy mindenki a képességeihez mérten kiteljesedhessen, függetlenül attól, hogy milyen egyéni különbségekkel él.

Az interjú alátámasztotta az összes hipotézisem, miszerint:

- a legtöbben úgy gondolják, hogy a magyar társadalom tájékozatlan az autista gyermekeket zavaró, kiborulást okozó tényezőivel kapcsolatban
- egyfajta előítélet él az autizmussal élő személyekkel szemben
- az érintettek úgy érzékelik, hogy a szegregált intézménytípus negatív képként jelenik meg társadalmi szinten
- a legtöbben nincsenek tisztában azzal, hogy az autizmussal érintettek jelentős része, - a diagnózisuk mellett - milyen kimagasló szintű gondolkodásmóddal, tehetséggel rendelkezhetnek.

4.3. Fejlesztő foglalkozás

Fejlesztő foglalkozásom során egy gyomaendrődi integrált általános iskola alsó tagozatos, autizmussal diagnosztizált diákját, a napköziotthon ellátás során három alkalommal egy-egy óra keretében egyéni foglalkozáson, strukturált környezet biztosítása mellett fejlesztettem. A fejlesztések megvalósítása egy gyógypedagógus támogatásával, szakmai segítségnyújtásával történt.

A strukturált környezet biztosítása alatt a napirendi kártyák, folyamatábrák, timer használatát, fény és hanghatások figyelembe vételét, nyugtató eszközök biztosítását - babzsák fotel, Ayres-terápiás hinta - értem. Emellett a feladatok megoldására több időt adtam. A foglalkozásokon használtam billenőpadot, egyensúlyozó tölcsért, lépőköveket, érzékelő ösvényt, tüskelabdákat, szenzoros szőnyeget, trambulint, kirakót, műanyag színes labdákat, akadálypályát és társasjátékot is. Ezekkel a célom az érzékszervi stimuláció, a mozgásfejlesztés és a kreatív tanulás megvalósítása volt.

A fejlesztést folyamatosan végig kísérte az ABA (Applied Behavior Analysis = Alkalmazott Viselkedéselemzés) módszer, amellyel a célom a pozitív viselkedésminta

kialakítása és megerősítése volt. A módszer megismeréséhez nagy segítséget nyújtott Johnny L. Matson „*Applied Behavior Analysis for Autism Spectrum Disorder*” (2010) című műve.

Az érintett gyermek autizmus diagnózisát óvodás korában kapta meg. Kilenc éves koráig egyáltalán nem kommunikált az iskolában. Első és második osztályos tanulóként a háttérbe húzódott, szociális interakciókat nem létesített, enni- és innivalót sem fogadott el. Harmadik osztályban kezdett kommunikálni. Ekkor már mondatokat is használt. Ő kommunikációt ekkor még nem kezdeményezett, de a kérdésekre tömondatok keretében válaszolt. A testnevelés órán félelemérzete volt több helyzetben, például a padon csak a pedagógus kezét fogva sétált végig, a bordásfalra csak egy meghatározott pontig mászott fel. Ezek a tevékenységek is pozitív megerősítéssel lettek szilárdítva a tanulóban. Negyedik osztályos korára összetett mondatokat használ. A szókincse rengeteget fejlődött. Kommunikációs interakciókat kezdeményez. Részt vesz a közös játékokban. Egy csoport fontos tagjává vált. Félelemérzete csökkent. Autisztikus tünetei nem vagy nagyon minimálisan látszódnak. Szemkontaktust tartja, örömét kifejezi, mások érzéseit átéli. Az önálló munkavégzés területén hatalmas előrelépés tapasztalható. Jelenleg logopédiai és gyógypedagógiai fejlesztésben részesül heti két alkalommal.

Az első foglalkozáson matematikai feladatokat, a második foglalkozáson szövegértő feladatot, a harmadik foglalkozáson nyelvtan feladatokat kreatív tanulás keretében oldottunk meg.

Első alkalommal az egyik tantermet berendeztem az érzékelő ösvénnyel, lépőkövekkel, billenőpaddal, egyensúlyozó tölcserrel, szenzoros szőnyeggel és babzsák fotellel. Figyeltem, hogy olyan termet válasszak, ahol zavaró hangok (például: lámpatest zúgó hangja) nincsenek. A feladatvégzés sorrendjét napirendi kártyák, folyamatábrák és timer használata segítették. Az általam összeállított feladatok fejben számolást (összeadás, kivonás) (50. ábra), valódi értékekkel kapcsolatos feladatot (51. ábra), logikai feladatot (52. ábra) és szöveges feladatot (53. ábra) tartalmaztak.

Az összeadás és kivonás példáit lépőkövekre helyeztem el. A valódi értékkel kapcsolatos feladatot az érzékelő ösvény végére tettem. Ezt követte a billenőpad és az egyensúlyozó tölcser. A logikai feladatot a szenzoros szőnyegre raktam. Amit a babzsák fotel követett egy szöveges feladattal.

A fejlesztést a terem megmutatásával, a tervezett feladatok megbeszélésével - napirendi kártyákkal, folyamatábrákkal alátámasztva - kezdtük. Mindegyik feladat során alkalmaztam az ABA módszert, tehát a pozitív megerősítést. Aminek a tanuló mindig nagyon örült. A kezdeti feszengést oldotta, körülbelül tizenöt perc elteltével teljesen felszabadulttá

vált a diák. A fejben számolás lassabban, de hibátlanul ment végbe. A valódi értékkel kapcsolatos feladat logikai felépítését megértette, de a számolásban hiba esett, amit végül ügyesen korrigált. A logikai feladat első lépését együtt határoztuk meg, mivel egyedül nem értette, amitől szorongani kezdett. A szöveges feladat legelső példáját még közösen, majd teljesen önállóan, a feladatot maximálisan átlátva oldotta meg. Mindegyik feladat az interaktív táblára is kivetítésre került - vizuális támogatás további megerősítése miatt. A feladatok elvégzése után tuskelabdákat dobálva egymásnak megbeszéltük, melyik feladat volt a legkönnyebb és a legnehezebb, illetve melyik szenzoros állomás tetszett neki a legjobban.

Azt tapasztaltam, hogy a szenzoros állomások nyugtató, fezsűltségoldó hatást gyakoroltak a gyermekekre. Élvezte minden egyes állomást. Figyelembe vettem, hogy egy-egy feladatot néhány perces pihenés kövessen, ezért a billenőpadon és egyensúlyozó tölcséren feladatok elvégzése nélkül ment végbe az érzékelés.

A timer negyvenöt percre volt beállítva, amit az elején többször megnézett az érintett, majd onnantól, hogy felszabadulttá vált, már kevésbé ellenőrzött.

Tapasztalatom szerint a feladatok változatosak és élménynyújtóak voltak a tanuló számára. Élvezte a foglalkozást. A kedvenc állomása a lépőkö és az egyensúlyozó tölcsér volt. Amit a foglalkozás befejeztével jutalmul még egyszer használhatott. Legnehezebb feladatnak a szöveges feladatot, legkönnyebbnek pedig a fejben számolást találta. Kérdésekre, hogy szívesen jönne-e még, azt válaszolta, hogy igen. Érzéseit a különböző állomásokon folyamatosan kifejezte (kérdés nélkül is). A szemkontaktust tartotta és kereste. Eredményesnek tartottam ezt a foglalkozást, mivel felszabadultabb, aktívabb és precízebb volt ebben az egy órában a gyermek, mint a megfigyelt matematikai órák keretében.

Elvégzett feladatok: (Oktatási Hivatal, 2024)

50. ábra:

Fejben számolás, (Oktatási Hivatal, 2024)

E)

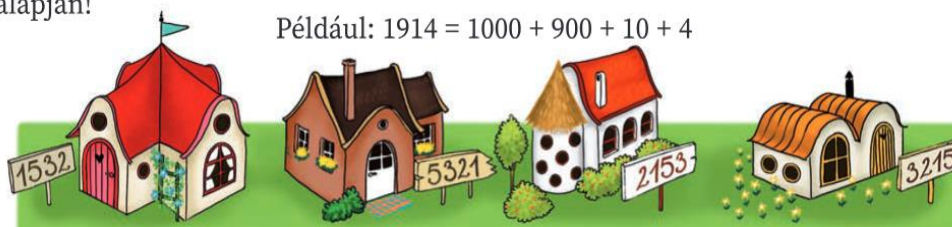
$120 + 190$
$250 + 170$
$340 + 390$
$420 + 290$
$550 + 450$
$690 + 220$
$760 + 170$

51. ábra:

Valódi értékkel kapcsolatos feladat, (Oktatási Hivatal, 2024)

16. Írd le a koboldkunyhók házzszámában lévő számjegyek valódi értékét a példa alapján!

Például: $1914 = 1000 + 900 + 10 + 4$

52. ábra:

Logikai feladat, (Oktatási Hivatal, 2024)

	170	80
130	100	70
120		

53. ábra:

Szöveges feladat, (Oktatási Hivatal, 2024)

8. Ádám és Roland jó barátok. Egymástól 1000 m-re laknak. Telefonon megbeszéltek, hogy másnap délelőtt 10 órakor mindketten elindulnak otthonról, és találkoznak. Ádám kerékpárra ült, és 140 m-t tett meg percenként. Roland gyalog indult el, percenként 60 m-t tett meg. Hány perc múlva találkoztak? Melyikük hány métert tett meg a találkozásukig?

Készíts táblázatot a feladat megoldásához!

	1 perc múlva	2 perc múlva	3 perc múlva	
Ádám	140 m	280 m		
Roland	60 m	120 m		
Ádám + Roland	200 m	___ m		

A második foglalkozás alkalmával kreatív feladatmegoldások keretében szövegértő olvasást végeztünk. Ezen a foglalkozáson nem csak az érintett tanuló, hanem az általa választott egyik osztálytársa is részt vett. Kisdiákom nagy örömmel fogadta, hogy ketten is jelen lehetnek a fejlesztésen. Annak pedig különösen örült, hogy ő választhatja ki a másik résztvevőt - többen szerettek volna jönni, nehéz volt meghoznia a döntést.

A foglalkozás helyszínének a tornatermet választottam, hiszen jelen fejlesztés nagyobb teret és eszközöket igényelt. A feladatok tartalmaztak kooperációt („füvön” átkelés, kulcskirakás), finommotorikát (kirakó), ügyességet (célba dobás), nagymozgást (trambulin) és gyorsaságot (futás) fejlesztő részt is. A berendezett helyszínt látva találgattak a gyerekek, hogy vajon mit kell csinálniuk. Azt éreztem, hogy figyelmüket felkeltettem, érdeklődésüket megragadtam, motiváltak, lelkesek voltak. Ez a lelkesedés az egész foglalkozást végig kísérte.

Az általam választott téma a kincskereső meseolvasás lett, amely által interaktív és izgalmassá kívántam tenni az olvasást. Úgy, hogy mindeközben fejlesztettem az olvasási készséget, a szövegértést és a problémamegoldó képességet. Ezentúl figyelembe vettem a gyerekek életkorát, kognitív képességeit és egyéni szükségleteit.

A mesét öt részre osztottam fel. Minden egységet egy kihívás követett. A sikeres feladatvégzésért egy kincsdarab járt. A küldetés legvégén az összes kincsdarab egy egésszé állt össze. A munkát vizuális támogatással, egyértelmű szabályokkal, apró lépésre bontott tevékenységekkel és pozitív visszacsatolással támogattam. Időkorlátjuk nem volt. Tapasztalatom szerint ezek a támogatások nagymértékben hozzájárultak a feladatvégzés hatékonyságához.

A meserészleteket egymás között felosztva olvasták a tanulók. Az általam megfigyelt diák olvasását több helyen a betűtévesztés jellemezte, de ezeket társa segítségével ügyesen korrigálta. A feladategységek jelentették számukra az igazi örömet, ez tette színesebbé a meseolvasást. Nagy összhangban, egymást támogatva végezték az „akadályokat”. Mindkét tanuló aktív részese volt a kapott feladatok megoldásának. A munkavégzéseket bátorítás, ösztönzés, nevetés kísérte. A trambulinos állomásnál egyszerre, összhangban ugráltak és gyűjtötték össze a felcsipeszelt zoknikat. A kirakó esetében az aktívabb tevékenység a hívott diákot jellemezte, ő adta ki az utasításokat, hogy az általam megfigyelt tanuló, milyen kirakódarabokat keressen. A „füvön átkelés” során éreztem a legnagyobb lelkesedést és a legörömtelibb pillanatokat. A célba dobáskor gyorsan kikeresték a különböző színű labdákat és bár néhány hibával, de hamar a vödörbe lettek dobva a megfelelő mennyiségű és színű

labdák. Az akadálypálya futása nem jelentett problémát egyik gyermek esetében sem. A megfigyelt tanuló lassabban, de mélyebben koncentrálni hajtott végre a feladatot. A kulcsdarabok összeillesztésénél büszkeséget láttam rajtuk. A projekt legvégén meg is ölelték egymást. Megbeszéltük, melyik állomás volt a legjobb és melyik a legnehezebb. Az autizmussal érintett tanulónak a legjobban a célba dobás és a „füvön átkelő” feladat tetszett. Legnehezebbnek pedig a kirakós részt találta. Egyáltalán nem érzékeltem a korlátozott társas interakciót, a kommunikációs nehézségeket, a rutinokhoz való ragaszkodást vagy a társas ingerekre irányuló érzékenységet.

Az eszközök elpakolása során is maradtak és segítettek nekem a gyerekek, ahol többször megkértek, hogy legyen még ilyen foglalkozás és hogy én tartsam nekik. Úgy gondolom, igazi élményt nyújtó külön órát sikerült biztosítanom, úgy, hogy az autizmussal érintett tanuló nem önmagában, hanem páros munkaformában, mindvégig örömmel végezte a feladatot. Elkészüléskor megölelt. Pedagógusa visszajelzése alapján a napköziben lelkesen beszámolt a különböző feladatokról, a tornaterem berendezéséről és a mese tartalmáról.

A feladatokhoz tartozó mese, és a pontos leírás:

„Egyszer volt hol nem volt, volt egyszer két jóbarát, akik már nagyon-nagyon régóta éheztek és fáztak. Nem tudták mitévők legyenek. Egy szép napon azonban, éppen akkor, amikor egyiküknek születésnapja volt, a király felhívást intézett a népéhez:

- A mai napon elvesztettem a kulcsom. Aki azt megtalálja, finom ételt, italt kap, és az övé lehet a kincsesláda tartalma.

Több se kellett a két jóbarátnak, a kulcs keresésére sietve a király színe elé járultak.

- Merre lehet az a kulcs? - kérdezte egyikük.
- Áá, nem úgy van az! - mondta a király. - Sajnos öt darabba törött a kulcsom, a szélrózsa minden irányában lehetnek a darabok. Ha azokat nem szeditek össze mind, soha nem lesz a tiétek se a kulcs, se a kincsesláda tartalma.
- Egyet se féljen! Megtaláljuk a kulcs darabjait!

Azzal útnak indultak. Mentek mendégéltek, egyszer csak halk nyöszörgést hallottak.

- De hol lehet a párja? És hol van a többi? Jaj, sosem lelem meg őket!

Egy aprócska manóra bukkantak.

- Hát te mit keresel?

- Elvesztettem a zoknijaim, felfűjta őket a szél magasra, ahol nem érhetem el. Ha segítetek leszedni, előkerítem nektek a kulcs egyik darabját.” (Kovács, 2021)

Feladat: A trambulín fölé feszítettem keresztbe két zsineget, amikre felraktam csipesszel pár nélküli zoknikat. Csak egynek volt párja. A gyerekeknek ugrálva össze kellett szedni a zoknikat, a végén pedig közösen megtalálni az egyetlen egy párt. A sikeres teljesítés után járt a kulcsdarab. (Kartonra rajzoltam egy kulcsot, és öt darabba vágtam, ezeket a kartondarabokat kapták meg a gyerekek, amit közösen kellett kirakni.) (Kovács, 2021)

„Azzal tovább ballagtak. Nem sokkal később találtak egy szomorú szentjánosbogarat.

- Hiányzik belőle öt. Ráadásul nem is tudom kirakni.

- Öt mi? Kérdezték.

- A kedvenc kirakóm darabjai tűntek el. Szomorkodott a szentjánosbogár. Annyit tudok csak, hogy arany szalagok jelölik, merre lehetnek. Ha megtaláljátok és segítetek kirakni, tiétek lehet az öt kulcsdarab egyike.” (Kovács, 2021)

Feladat: A tornaterembe bébiételes üvegekbe elrejtettem egy nem túl nehéz kirakós darabjait. Az üvegek közelébe arany színű szalagot raktam, hogy tudják merre kell keresni. Miután megtalálták a darabokat, ki kellett rakni a kirakót, amiért persze megint járt egy darabka kulcs. (Kovács, 2021)

„Mentek hát tovább. Egyszer csak egy rét szélére értek. Ott állt egy vénséges vén béka. Azt mondja nekik: „Ha ti ezen a réten átkeltek anélkül, hogy fűszálat érintene a lábatok, odaadom nektek a kulcs harmadik darabját.” (Kovács, 2021)

Feladat: Kartonlapokból három négyzetet vágtam ki. Egyszerre kelhettek át a „réten” a gyerekek. Csak a kartonokra lehetett lépni. Az első két kartonon gyerek áll, az utolsó pedig üres, így egyet tud lépni mindenki. Az egyik karton ismét üres lesz, ami mehet előre és így tovább, amíg partot nem „érnek”. A feladat után jár a kulcsdarab. (Kovács, 2021)

- „Jaj, a gyönyörű labdáim!

Hát ez meg ki lehet?

- Én vagyok - szólt egy kis farkas. - A labdáim szanaszét hevernek. Kérlek titeket dobáljátok bele ebbe a vödörbe. De mindegyik színből öt-öt darab legyen benne - ez a gonosz gazdám kérése. De én még számolni sem tudok. Azt mondta nem mehetek ennél közelebb, mert kővé változom. Segítsetek, és nektek adom a kulcs negyedik darabját!” (Kovács, 2021)

Feladat: Egy színes műanyaglabda csomagot szétszórtam a tornaterem egyik szegletében, amiből színenként öt-öt darabot kellett bedobni a nagy vödörbe. A sikeres feladat után ismét kaptak egy kulcsdarabot a diákok. (Kovács, 2021)

- „Már csak egy darab hiányzik! - Örvendeztek a fiúk. - Vajon hol lehet az ötödik darab?
- Az ötödik darab akkor lehet a Tiétek, ha mindannyian végig szaladtok ezen a veszélyes folyosón oda-vissza. - Szólt nekik egy sötét alak.
- Hát ez már igazán semmiség! - Legyintettek a srácok. Mindannyian megtették a távolságot, és elnyerték az utolsó hiányzó kulcsdarabot.” (Kovács, 2021)

Feladat: A tornaterem másik szegletében egy akadálypályán kell végig futni a két tanulónak, a bóják kikerülésével, a zsámolyokra való felugrással és a végén ugróköteles futással.

Megvan minden darab, a király színe elé járulnak, ahol szól a király:

- Rakjátok ki!

Feladat: A kulcsdarabokból kirakni a kulcsot. (Kovács, 2021)

A harmadik foglalkozás helyszíne egy tanterem volt, ahol elhelyeztem a napirendi kártyákat és az időmérőt. Erre a fejlesztésre nyelvtani ismeretekre épülő társasjátékot vittem be. A játékgyűjtemény a helyesírási készség és nyelvi kompetencia fejlesztését célozza meg. A dobókockák segítségével kedvet ébreszthetünk a nyelvtani ismeretek bővítéséhez. Az összegyűjtött játékok aktivitást, kreativitást igényelnek, mely erős motiváló hatással bír. A játék az alsó osztályos nyelvtani ismeretekre és készségekre épül, de aki helyesírási problémákkal küzd, annak még felső tagozatban is alkalmas lehet a gyakorlásra. (Játékliget együtt lenni érték, é. n.)

„Magánhangzók időtartama, mássalhangzók differenciálása, j-ly gyakorlása, mondatfajták, igekötős igék, szófajok, toldalékok helyesírása mind-mind megjelennek a 10 játékvariációban.

- Koppints-tapsolj! Magánhangzók ritmusa - Cél: differenciálás magánhangzó időtartamok
- Szavak a zsákból - Cél: szókincsbővítés, magánhangzó időtartamok differenciálása
- Zászlók a toronyba - Cél: j/ly differenciálás
- Kockuljunk! - Cél magánhangzó időtartam differenciálás
- Sok a sokk? - Cél: mássalhangzó időtartamok differenciálása
- Mágus útja - Cél: főnév, melléknév, ige szófajok gyakorlása
- Mondatok a fazékba! - Cél: mondatfajták gyakorlása

- Dobj egy jó számnevet! - Cél: számnevek fajtáinak megkülönböztetése.
- Lépegetés a lépőköveken-lépőkövekhez - Cél: toldalékok és helyesírásuk gyakoroltatása
- Egybeírjuk?Különírjuk? - Cél: Igekötők helyesírásának gyakorlása” (Játékliget együtt lenni érték, é. n.)

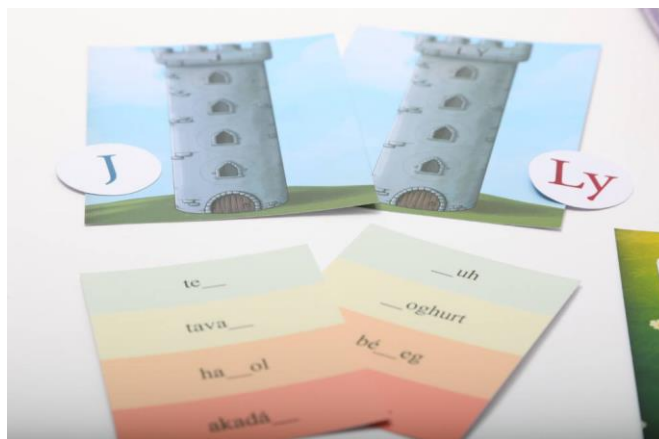
A harmadik és egyben utolsó foglalkozást különböző tapintású labdák dobálásával kezdtük, miközben kérdéseket tettem fel a tanulónak a mindennapjaival kapcsolatban. Ezáltal megtudtam, hogy szünetekben az udvaron legszívesebben focizni szeret az osztálytársaival. A mai napon kapott egy ötöst matematikából. Előző délután a szüleivel megnézték az Agymanók 2 című animációs filmet, ami nagyon tetszett neki. A film karakterei közül „Derű” áll hozzá a legközelebb. A karácsonyt már nagyon várja. Egy focilabdának és egy tabletnek örülne a legjobban. A tableten játszana, az osztálytársaival beszélne és animációs filmeket nézne.

A beszélgetést követően megmutattam a tanulónak a napirendi kártyákat és ismertettem a tervezett feladatokat a Helyesírás mágusa társasjátékon belül. Közösbe állítottuk a timer-t (negyvenöt perc).

A legelső feladat a j és ly differenciálására orientálódott (54. ábra). Nyolc szó szerepelt a kártyákon: tej, tavaly, hajol, akadály, juh, joghurt, bélyeg, gólya. Legkönnyebben azokat oldotta meg, amelynek a kezdőbetűje hiányzott, hiszen tudta a helyesírás azon elméletét, hogy ly-vel csak a „lyuk” kezdetű szó írható. A tavaly és az akadály esetében hibázott a gyermek. Az információ elmélyítése miatt ezt a két szót a táblára fel kellett írnia, úgy, hogy az ly pirossal legyen jelölve. A bizonytalanság esetében szorongó tüneteket láttam. Például: a kezeinek a tördelése. Igyekeztem a pozitív megerősítést, ahol csak lehetett, alkalmazni.

54. ábra:

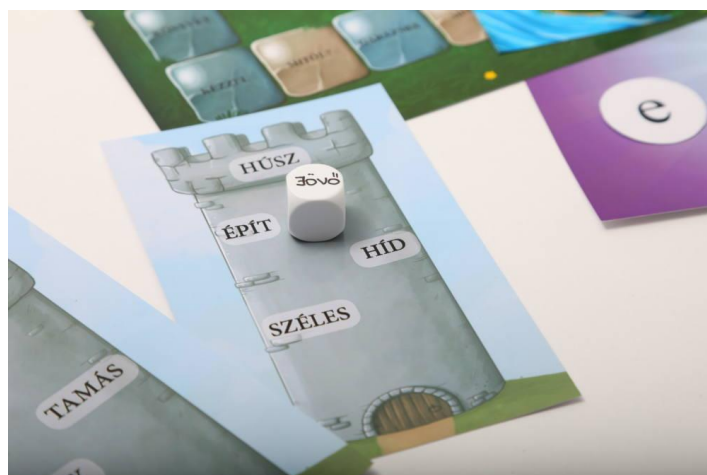
Helyesírás mágusa társasjáték, (Játékliget együtt lenni érték, é. n.)

A második feladat során kreatív gondolkodásra volt szükség. Öt szóból kellett egy értelmes mondatot alkotni. Szavak: hús, épít, híd, széles, jövő (55. ábra). A diák kétszer változtatott a mondaton, gyakorlottnak tűnt. A mondat végül így hangzott: Jövő évben hús széles híd építése lesz a munkások feladata. A tanuló megosztotta velem, hogy olvasás és fogalmazás órán a szóköcskák használatával végeznek ehhez hasonló gyakorlatokat. Megkértem, hogy a mondatot a táblára is írja fel. A mondat helyesen került felírásra. A diákokat megdicsértem precíz munkavégzése miatt.

55. ábra:

Helyesírás mágusa társasjáték, (Játékliget együtt lenni érték, é. n.)

A harmadik feladat során el kellett dönteni, hogy a szavakban szereplő magánhangzók hosszúak vagy rövidek, majd ugyanezen elv mentén a mássalhangzók vonatkozásában is (56.

ábra). Segítségül minden szót artikulálva kimondtam és kimondattam. A gyermek figyelte a hanglejtésem, megfelelően érzékelt a rövid és a hosszú magánhangzókat, mássalhangzókat. Ahol bizonytalanságot érzett, megkért, hogy újra ejtsem ki artikulálva az adott szót. Ahol nem a helyes megfejtést mondta, addig mondtam és mondattam a szavakat, amíg rá nem jött a megfelelő írásmódra. Aktív volt a tanuló, minden hibátlanul megfejtett szó után megdicsértem.

56. ábra:

Helyesírás mágusa társasjáték, (Játékliget együtt lenni érték, é. n.)

Tapasztalatom szerint a feladatok változatosak és élménynyújtóak voltak a tanuló számára. Élvezte a foglalkozást. Legkönnyebbnek a kreatív mondatalkotást, legnehezebbnek pedig a j és ly-vel írt szavak helyesírását találta. Kérdéseimre, hogy szívesen jönn-e még, azt válaszolta, hogy igen. Érzéseit a különböző állomásokon folyamatosan kifejezte (kérdés nélkül is). A szemkontaktust tartotta és kereste. Eredményesnek tartottam ezt a foglalkozást, mivel felszabadultabb, aktívabb és precízebb volt ebben az esetben a gyermek, mint a megfigyelt nyelvtan órák keretében.

Mindhárom foglalkozás keretében azt érzékeltem, hogy egy segítő az autizmussal érintett gyermek számára rengeteg mindenben támogatást nyújt:

- egyéni szükségletek kielégítése
- szenzoros támogatás
- érzelmi támogatás
- egyéni tempó biztosítása
- motiváció fenntartása
- kapcsolatteremtés elősegítése

Emellett tanórák keretében egy segítő (pedagógiai asszisztens) biztosítja a szakértelmet a pedagógus mellett és kezeli az esetleges krízishelyzeteket. Az asszisztens tehát nem csak a gyermek fejlődését támogatja, hanem az osztály működését és a pedagógiai folyamatok hatékonyságát is növeli.

Számomra hatalmas értéknek számított, hogy mindegyik foglalkozáson éreztem az örömteli feladatvégzések pillanatát. A mindennapjaival kapcsolatosan is beszámolt a diák néhány dolgról. Érzéseit kimutatta, maszkolást nem tapasztaltam. Sikerült elérnem, hogy a tanuló ne szorongjon, szociális interakciókat kezdeményezzen, szemkontaktust tartsa és keresse, továbbá, hogy bízzon bennem. Véleményem szerint ehhez a strukturált környezet, a feladatok részletes, apró tevékenységre bontása nagy mértékben hozzájárult. Tapasztalatom alapján így ezen feltételek mentén a gyermek jobban teljesített, ami az önértékelését, énképét, kognitív fejlődését segítette.

5. Autizmus spektrum zavarról gondolatok diagnosztizált autizmus spektrum zavarral érintettektől

Pályamunkámban fontosnak tartom, hogy autista személyek gondolatai is megosztásra kerüljenek az állapotukról. Ezáltal közvetítem autentikus nézőpontjaikat, és támogatom az önérvényesítést. Célom, hogy ne csak „róluk”, hanem „velük együtt” írjak/beszéljek/közvetítsek.

„Autizmusból származó nehézségeim olyan utazásra vittek, ahol az érzékelés és a rendszerek integrációjának problémái a világot üresnek, értelmetlennek, jelentéktelennek, érdektelennek és vigasztalannak mutatták. (...) Utazásom során érzelmi túlérzékenységem megakadályozta énem alakulását, megmutatkozása pedig szinte lehetetlenné vált, és olyan volt, mintha belülről fojtogatnának.” (Williams, 2001, p. 14)

„Amióta csak az eszemet tudom, szorongtam valamitől. Mindig gombócot érzek a gyomromban, s már annyira hozzászoktam ehhez, mintha ez lenne számomra a normális állapot. A szorongásnak semmi köze a gondolataimhoz, úgy él bennem, mint valami önálló szerv. (...) amikor a világban mozgok, mindig bizonytalannak érzem magam. Minden egyes lépésemet meggondolom, mintha vékony jégre akarnék rálépni.” (Törnvall, 2024, p. 9-10)

„Három és fél éves koromig meg sem szólaltam. (...) A felnőttek szokásos hétköznapi, hadaró beszéde mindig halandzsának tűnt számomra, természetesen nem is tudtam reagálni rá. Csak a magánhangzókat hallottam a beszédükből, a mássalhangzók egyszerűen kiestek. De amikor lassan és közvetlenül hozzám beszéltek, megértettem, amit mondtak.” (Notbohm & Zysk, 2016, p. 18)

„Úgy tűnt, mintha nem illenék sehová, mintha nem a megfelelő világba születtem volna bele.” (Tammet, 2019, p. 94)

“Bizonyos zajok, például az iskolai csengő hangja úgy sértették a fületem, mint egy ideget érő fogorvosi fűrő, és megdobogtatták a szívemet.” (Autisták Országos Szövetsége, 2014)

„Mivel 12 éves koromig nem használtam beszédet a kommunikációra, eléggé kétséges volt, hogy vajon elérek-e valaha némi önállóságot. Senki sem sejtette, hogy milyen sok mindent megérték, mivel nem tudtam elmondani azt, amit tudtam. És senki sem sejtette, mi az a kritikus dolog, amit nem tudok, az az egyetlen hiányzó kapcsolat, amelytől annyi más dolog függ: nem kommunikáltam beszéd útján, nem azért, mert képtelen voltam megtanulni a nyelv használatát, hanem azért, mert egyszerűen nem tudtam, hogy a beszéd erre való. Az, hogy megtanuljuk, hogyan kell beszélni, azután következik, hogy tudjuk, miért beszélünk - és amíg nem tudtam, hogy a szavaknak jelentésük van, nem volt értelme azzal bajlódni, hogy megtanuljam kiejteni a hangokat. A beszédterápia csak egy értelmetlen gyakorlási kényszert jelentett, jelentés nélküli hangok értelmetlen okból való ismételtetését. Sejtelmem sem volt arról, hogy ez más értelmes lényekkel való gondolatcsere eszköze lehet.” (Autisták Országos Szövetsége, 2014)

„Először is és mindenekelőtt - gyerek vagyok. Autizmussal élek. Elsősorban nem „autista” vagyok. Az autizmusom a teljes személyiségemnek pusztán egy része. Nem határozza meg, milyen ember vagyok.” (Autista Segítő Központ, é. n.)

„Teljesen összezavar, ha azt mondod „lassan azzal a lóval”, amin igazából azt érted, hogy „Kérlek, ne szaladj!” Ne mondd azt nekem valamire, hogy „gyerekjáték”, amikor közel s távol sehol sincs játék, és valójában azt akartad mondani: „ezt könnyen meg tudod csinálni.” Amikor azt mondod: „Jamie elhúzta a csíkot”, akkor én egy gyereket látok, aki csíkot húz. Mondj csak annyit: „Jamie elment.” A szólásokat, szójátékokat, az árnyalatokat, a kétértelmű kifejezéseket, következtetéseket, metaforákat, a célzásokat és a gúnyt nem értem.” (Autisták Országos Szövetsége, 2009)

„A vizuális napirend hihetetlen segítséget nyújt abban, hogy rendben végigcsinálhassam a napom. Ahogy neked a napi beosztás, úgy nekem ez segít abban, hogy tudjam, mikor mi következik, zökkenőmentesen váltsak egyik tevékenységből a másikba, be tudjam osztani az időmet és megfelelek az elvárásaidnak.” (Autisták Országos Szövetsége, 2009)

„A kiborulások, kitörések, rohamok, vagy hívd, ahogy akarod, nekem még sokkal ijesztőbbek, mint neked. Kiváltó oka egy vagy több érzékszervem túlterheltsége. Ha megtalálod, mi az, ami kiváltja a kiborulásaimat, meg is tudod őket előzni.” (Autisták Országos Szövetsége, 2009)

„Az autizmus nem tragédia. A tragédia az, ha az emberek nem ismerik fel, hogy az autisták is képesek lenyűgöző dolgokra.” (Grandin, 2010)

„És végül három szó: Türelem. Türelem. Türelem. Próbáld az autizmusomat nem egy képesség hiányaként, hanem egy másfajta képességként felfogni. Ne az autizmus húzta határokat nézd, hanem a sok jót, amit kaptam tőle. Lehet, hogy nem vagyok túl jó, ami a szemkontaktust vagy a társalgást illeti, de észrevetted, hogy nem hazudok, nem csalog a játékban, nem pletykálok, és nem ítélek mások fölött? Az is igaz, hogy valószínűleg nem én leszek a következő Michael Jordan. De azzal az apró részletekre irányuló figyelemmel és azzal a nem mindennapi összpontosító képességgel, amivel bírok, lehetek a következő Einstein, Mozart vagy Van Gogh.” (Autisták Országos Szövetsége, 2009)

6. Összegzés, konklúzió

Kutatómunkám záró részében egy rövid összegzés keretében foglalom össze hipotéziseim. (A hipotéziseim igazolásának és cáfolásának részletekbe menő mennyiségi és minőségi értékelése a „Kérdőívek elemzése” fejezet részét alkotja.) Az általam használt módszerek, vagyis a két kérdőív összevetése, valamint egy szakemberrel folytatott interjú alátámasztja azon hipotézisem, miszerint a legtöbben úgy gondolják, hogy a magyar társadalom tájékozatlan az autista gyermekeket zavaró, kiborulást okozó tényezőivel kapcsolatban. Azonos meglátással rendelkezik az Autism Speaks - Global Autism Awareness Survey (2015) nemzetközi felmérés, amely azt mutatta ki, hogy a társadalom - nem csak a magyar társadalomra orientálódik a kutatás - jelentős része alulinformált a zavaró tényezőkkel kapcsolatban. (Autism Speaks, é. n.)

Megerősítést nyert az a nézetem is, miszerint egyfajta előítélet él az autizmussal élő személyekkel szemben. Tobak Orsolya: *Gondozás és prevenció az autizmussal élő gyermeket nevelő családok körében* című doktori (PHD) munkájában szintén kifejti, hogy kutatása alapján beigazolódott az a feltevése, hogy a társadalomból való kirekesztést, sztereotípiákat tapasztalja a családok több, mint 50 %-a. (Tobak, 2012)

Ezentúl bebizonyosodott, hogy a legtöbben úgy érzékelik, hogy a szegregált intézménytípus negatív képként jelenik meg társadalmi szinten.

Ugyanakkor a kérdőívek cáfolják azon kijelentésem, miszerint a legtöbben nincsenek tisztában azzal, hogy az autizmussal érintettek jelentős része, - a diagnózisuk mellett - milyen kimagasló szintű gondolkodásmóddal, tehetséggel rendelkezhetnek. Ezzel szemben az interjú, valamint az Autism Speaks - Public Perception Study nemzetközi felmérés alátámasztja hipotézisem, ahol az eredmények azt mutatták, hogy az autizmus nehézségeiről többen hallottak, a kiemelkedő tehetségek létezéséről, lehetőségéről viszont kevesebb ember van tisztában. (Autism Speaks, 2018)

Úgy vélem, hogy a tájékozatlanság, előítélet mögött több tényező állhat. Egyrészt szükséges megemlíteni az ismerethiányt - amely oka, hogy az autizmust gyakran egyoldalúan ábrázolják, kiemelve a súlyos nehézségeket -, másrészt a kommunikációban és a viselkedésben megnyilvánuló eltéréseket - szemkontaktus kerülése, ismétlődő viselkedés -, harmadrészt a sztereotípiákat - káros általánosítások. Úgy gondolom, hogy sokan félnek az ismeretlentől, így tartanak attól, ami nem a társadalmi normával egyező. Végül ide sorolom a

társadalmi hiányosságokat is, hiszen a támogatási rendszerek hiánya is hozzájárul ahhoz a folyamathoz, hogy a társadalom ne értse meg az autisták igényeit és erősségeit.

Ezek a negatív impressziók csökkenthetők oktatással, érzékenyítéssel, pozitív példák bemutatásával és személyes találkozásokkal, hiszen ezek mind lebontják az autistákkal szembeni sztereotípiákat és növelik az empátiát.

Hiszem, hogy az autizmus nem egy probléma, amit meg kell oldani, hanem egy állapot, amit meg kell érteni és tisztelni. Az autista emberek jelentős része személyes megfigyeléseim alapján gazdagíthatják a világunkat egyedi nézőpontjaikkal és képességeikkel. Többek lehetünk általuk.

7. Köszönetnyilvánítás

Mérhetetlenül nagy hálával tartozom témavezető konzulensemnek, Dr. Lestyán Erzsébetnek, aki kutatómunkám legelső pillanatától, egészen az utolsó pont megtételéig folyamatosan támogatott, meglátásaival, észrevételeivel gazdagította munkám.

Nagyra értékelem Szabóné Dr. Balogh Ágota egyetemi docens, dékánhelyettes javaslatait, amivel - saját meglátásom alapján - még gazdagabbá, színvonalasabbá lett téve munkám.

Hálás vagyok Tóth Krisztinának az őszinte beszélgetésért, ami megvilágította az autisták mindennapjait, sikertörténeteit, az elfogadás jelentőségét. Emellett számos hasznos tanáccsal gyarapította a hatékony nevelés-oktatás munkáját.

Köszönettel tartozom a Rózsahegy Kálmán Általános Iskolának, ahol megfigyelésem és fejlesztő foglalkozásom teljesítettem. És legfőképpen köszönöm annak az érintett tanulónak, akinek külön kis világába belekerülhettem, képességeit megismerhettem, szárnyait bontogathattam. Egy csoda vagy!

Köszönöm a kérdőívet kitöltők önzetlen támogatását kutatásom segítségével. Köszönöm a meglátásaik, tapasztalataik megosztását. Rengeteget tanultam belőle.

A legnagyobb hálával pedig Neked tartozom, Anna, hogy megismerhettem az autizmus sokszínűségét, értékeit, mindennapjait. Megmutatod, hogy az autizmus lehet annyira gyönyörű, annyira ártatlan és annyira tiszta. Bátorító és inspiráló látni a kitartásod, a különböző perspektívában rejlő erőd. Büszke vagyok, hogy tőled tanulhatok. Köszönöm, hogy vagy nekem.

8. Felhasznált irodalom

- Autism Speaks. (2018). Autism Speaks Special Report, Interactive Story Mosaic Create Fuller *Picture of Autism's Diversity*. <https://www.autismspeaks.org/press-release/autism-speaks-special-report-interactive-story-mosaic-create-fuller-picture-autisms> (2024.12.25)
- Autism Speaks. (é. n.). *Global Autism Public Health Initiative (GAPH)*. <https://www.autismspeaks.org/global-autism-public-health-initiative-gaph> (2024.12.25.)
- Autista Majorságok Hálózata. (é. n.). *Autisták Országos Szövetsége (AOSZ) Tagszervezeti adatlap*. <https://majorhalo.hu/index.php/majorhalo-tagszervezetek/87-autistak-orszagosszovetsege-aosz> (2024.07.12.)
- Autista Segítő Központ. (é. n.). *Mi az autizmus?* <https://www.autista.hu/mi-az-autizmus/> (2024.06.07.)
- Autisták Országos Szövetsége. (2009). *Tíz dolog, amit minden autizmussal élő gyermek szeretné, ha tudnál*. <https://aosz.hu/esoember/tiz-dolog-amit-minden-autizmussal-elogyermek-szeretne-ha-tudnal/> (2024.08.04.)
- Autisták Országos Szövetsége. (2014). *Híres autisták mondták*. <https://aosz.hu/hires-autistak-mondtak/> (2024. 08.04.)
- Autisták Országos Szövetsége. (2020). *Frissültek a sajátos nevelési igényű (SNI), köztük az autizmussal élő gyermekek óvodai és iskolai nevelését, oktatását meghatározó kerettantervek és irányelvek*. <https://aosz.hu/frissultek-a-sajatos-nevelesi-igenyu-sni-koztuk-az-autizmussal-elogyermekek-ovodai-es-iskolai-neveleset-oktatasat-meghatarozo-kerettantervek-es-iranyelvek/> (2024.12.03.)
- Autisták Országos Szövetsége. (é.n.). *Autisták Országos Szövetsége*. <https://aosz.hu/> (2024.07.12.)
- Autisták Országos Szövetsége. (é.n.). *Az autizmusról*. <https://aosz.hu/az-autizmusrol/> (2024.06.06.)
- Autizmus Alapítvány. (é. n.). *Az Autizmus Alapítvány*. <https://www.autizmus.hu/alapitvanybemtutakozas> (2024.07.13.)
- Autizmus Információs Portál. (2011). *TEACCH program*. <https://auti.hu/fejlesztes/fejlesztesi-tipusok> (2024.07.24.)

- Autizmus Információs Portál. (2019). *Autista gyermekeket fogadó integráló általános iskolák értékelése: Eredmények, szülői válaszok.* <https://auti.hu/oktatas/iskola/integracio-az-iskolaban> (2024.08.17.)
- Autizmus Információs Portál. (2019). *Autista gyermekeket fogadó szegregált iskolák értékelése: Eredmények, szülői válaszok.* <https://auti.hu/oktatas/iskola/szegregalt-iskolai-ellatas> (2024.08.17.)
- Baron-Cohen, S. & Bolton, P. (2000.). *Autizmus.* (53. oldal). Osiris Kiadó.
- Baron-Cohen, S. & Bolton, P. (2000.). *Autizmus.* (54. oldal). Osiris Kiadó.
- Baron-Cohen, S. & Bolton, P. (2000.). *Autizmus.* (55. oldal). Osiris Kiadó.
- Baron-Cohen, S. & Bolton, P. (2000.). *Autizmus.* (60. oldal). Osiris Kiadó.
- Baron-Cohen, S. & Bolton, P. (2000.). *Autizmus.* (61-62. oldal). Osiris Kiadó.
- Barthélémy, C., Fuentes, J., Howlin, P. & Van Der Gaag, R. (2019). *Autizmus spektrum állapot - azonosítás, megértés, fejlesztés* https://www.autismeurope.org/wp-content/uploads/2021/04/People-with-Autism-Spectrum-Disorder_Hungarian-version.pdf (2024.12.23.)
- Csepregi, A. (é. n.). *Diagnózis után F 84... Hogyan tovább?* <https://view.genially.com/618ebe2511e2140dfeae9135/interactive-content-diagnozis-utan> (2024.06.10.)
- Dr. Cseri, Cs. & Zsarkó B. (2018.). *Módszertani segédanyag autizmus spektrum zavarral küzdő gyermekek iskolai megsegítéséhez.* (7. oldal). Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat.
- Dr. Madarassy Szücs, A. & Cseh, J. (2024). *Lélekben - Autizmus.* <https://www.youtube.com/watch?v=fuyANdGspe0> (2024.06.08.)
- Értelmi Fogyatékosággal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége. (2007). *A fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezmény.* <https://www.un.org/disabilities/documents/natl/hungary-ez.pdf> (2024.11.13.)
- European Agency. (2014). *Öt kulcsfontosságú üzenet az inkluzív oktatásért.* https://www.european-agency.org/sites/default/files/Five_Key_Messages_for_Inclusive_Education_HU.pdf (2024.11.13.)
- European Agency. (é. n.). *Home page.* <https://www.european-agency.org/> (2024.11.13.)
- Grandin, T. (2010). *The world needs all kinds of minds.* https://www.ted.com/talks/temple_grandin_the_world_needs_all_kinds_of_minds?sub_title=en (2024.12.21.)

- http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Az_vodapedagogus_feladata_a_sajtos_nevelsi_igny_gyermekek_nevelsben/szegregci_s_integraci_fogalmnak_rtelmezse.html (2024.11.13)
- https://doktoriiskola.etk.pte.hu/public/upload/files/Doktoriiskola/Teziszfuzetek/TobakOrsolya_magyar.pdf (2024.12.25.)
- Játékliget együtt lenni érték. (é. n.). *Helyesírás mágusa - 10 helyesírást fejlesztő játék 1 dobozban.* https://www.jatekliget.hu/helyesiras-magusa-10573?gad_source=1&gclid=EAIaIQobChMIpuz519WmigMVmKWDBx1FkRPHEAQYASABEgIbgfD_BwE (2024.12.13.)
- Kertváros Pszichológiai Rendelő. (é. n.). *Autizmus-specifikus fejlesztés.* <https://gypszichologia.eu/services/autizmus-specifikus-egyen-fejleszt-es-igeny-szerint-egyeb-gyogypedagogiai-fejleszt-es/> (2024.07.24.)
- Kovács, M. (2021). „Kincskeresős” szülinapi feladatok. <https://pottysolabda.hu/kincskeresos-szulinapi-feladatok/> (2024.12.12.)
- Levitánia Pszichológiai Rendelő. (é.n.). *Autizmus.* <https://levitania.hu/autizmus/> (2024.06.06.)
- L. Matson. (2010.). *Applied Behavior Analysis for Autism Spectrum Disorder.* Springer.
- National Autistic Society. (n.d.). *What is autism?* <https://www.autism.org.uk/> (2024.12.22.)
- Notbohm, E. & Zysk, V. (2016). *Ezeregy nagyszerű ötlet autizmussal élő vagy Asper-szindrómás gyerekek neveléséhez és tanításához.* (18. oldal). Akadémiai Kiadó.
- Oktatási Hivatal. (2024). *Matematika tankönyv.* (14. oldal). https://www.tankonyvkatalogus.hu/storage/pdf/OH-MAT04TA_teljes.pdf (2024. december 11.)
- Oktatási Hivatal. (2024). *Matematika tankönyv.* (24. oldal). https://www.tankonyvkatalogus.hu/storage/pdf/OH-MAT04TA_teljes.pdf (2024. december 11.)
- Oktatási Hivatal. (2024). *Matematika tankönyv.* (40. oldal). https://www.tankonyvkatalogus.hu/storage/pdf/OH-MAT04TA_teljes.pdf (2024. december 11.)
- Somogyváriné Hir, G. (2018). *Autizmus spektrumzavar Módszertani segédlet az iskolai orientációhoz.* (I. számú melléklet, 16. oldal). https://eltesm-pecs.edu.hu/dok/2019/modszertani_fuzetek/2_autizmus_AUTIZMUS_SPEKTRUMZ_AVAR.pdf (2024.06.06.)
- Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar. (é. n.). *Az óvodapedagógus feladata a sajátos nevelési igényű gyermek nevelésében - Szegregáció és integráció fogalmának értelmezése.*

- Székács, L. (2024). *Tíz év alatt háromszorosára nőtt az autizmussal diagnosztizált gyerekek száma.* https://eduline.hu/kozoktatas/20240328_autistak_autizmus_vilagnapja_KSH_a_utizmus_spektrum_zavar (2024.08.17.)
- Tammet, D. (2019). *Kék napon születtem.* (94. oldal). Európa Könyvkiadó.
- Tobak, O. (2012). *Gondozás és prevenció az autizmussal élő gyermeket nevelő családok körében.* (8. oldal).
- Törnvall, C. (2024). *Autisták - A spektrumon élő nőkről.* (9-10. oldal). Európa Könyvkiadó.
- Williams, D. (2001). *Autizmus - Egyes szám első személyben.* (14. oldal). Pannonica Kiadó.
- Wolters Kluwer Hungary Kft. (2011). *2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről.* <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> (2024.11.13.)
- Wolters Kluwer Hungary Kft. (2012). *20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról.* <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200020.emm> (2024.11.13.)

9. Mellékletek

9.1. Kérdőívek és interjú kérdések

Kérdőív autista vagy annak feltételezett érintettekhez és/vagy velük foglalkozók részére

*(Diagnosztizált egyének, szülők, hozzátartozók, vagy hivatásából eredően autizmus spektrum
zavarral érintettekkel foglalkozók részére)*

1. Kitöltő neve
nő
férfi
2. Kitöltő életkora a kitöltés idején
(Kérem, hogy egész számot adjon meg! pl.:34)
3. Lakhely:
főváros
város
falu
község
egyéb
4. Ön autizmussal diagnosztizált személy?
igen
nem
5. Van a családban autizmussal érintett személy?
igen
nem
nincs információm róla
6. Amennyiben IGEN, milyen rokoni kapcsolatban áll az érintettel az adott személy?
édesanya
édesapa
édestestvér
féltestvér
valamelyik szülő testvére (gyermek nagynénje, nagybátyja)
valamelyik szülő édesanyja (gyermek nagyanyja)
valamelyik szülő édesapja (gyermek nagyapja)
egyéb

7. Mely hivatást tekintve foglalkozik autizmussal vagy feltételezett autista személlyel/személyekkel?
- kisgyermeknevelő
 - óvodapedagógus
 - tanító
 - tanár
 - gyógypedagógus
 - autizmus specifikus gyógypedagógus
 - pszichológus
 - pszichiáter
 - neurológus
 - gyermekorvos
 - orvos
 - védőnő
 - egyéb (például: szülő, hozzátartozó)
 - egyik sem: saját magam vagyok az érintett
8. Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy a legtöbben tájékozatlanok az autista személyeket zavaró, kiborulást okozó tényezővel kapcsolatban? (Például: Annak ismerete, hogy bizonyos hangfrekvenciák bizonyítottan fizikai fájdalmat okozhatnak autista személyeknek.)
- igen
 - nem
9. Ön szerint az autista gyermekeket fogadó intézmények elegendő mértékben foglalkoznak a közösség érzékenyítésével? (például beszélgetések, videók útján)
- igen
 - nem
 - nincs információm róla
10. Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy sokaknak előítéleteik vannak az autistákkal kapcsolatban? (Például: Egy gyermek kiborulása - meltdown - esetében a családot megnézik, összesúgnak a hátuk mögött, mert nem a társadalmi elvárásoknak megfelelően viselkedik az adott helyzetben az érintett.)
- igen
 - nem

11. Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy az esetleges előítéletek oka az autizmus iránti tájékozatlanságból fakad? (Például: Szenzoros érzékenységet ismerve megértenék a környező személyek, hogy néhány autista miért nem szereti, ha a keze például sáros, homokos lesz, ami számukra néhány esetben kiborulást is okozhat.)

igen

nem

12. Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy a szülők valamely része, azért nem viszi autista gyermeküket/hozzátartozójukat például boltba, mert fél a környező emberek előítéletétől? (Például: a repetitív mozgásforma, vagy a hangokra, fényre, tömegre való fokozott érzékenység megmutatkozása, esetlegesen meltdown miatt)

igen

nem

nincs információm róla

13. Érzékelte már úgy, hogy autizmussal diagnosztizált személlyel nem megfelelően bánnak kortársai, közvetlen környezete?

igen

nem

Ha válasza igen, kérem egy-két mondat erejéig írja le az esetet!

14. Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy sokak számára a szegregált intézménytípus negatív képet nyújt? (Például: Sokan úgy gondolják, oda csak az önálló életre nem képes sérült érintettek járnak. Egy jobb képességű sérült gyermek esetében visszahúzó ereje lehet a közösségnek.)

igen

nem

15. Tapasztalt diszkriminatív megnyilvánulásokat autista személyekkel kapcsolatban?

igen

nem

Ha válasza igen, kérem egy-két mondatban foglalja össze a tapasztalt diszkriminatív megnyilvánulást!

16. Tapasztalt már olyat, hogy autizmussal diagnosztizált személyről valamely területet érintő kimagasló teljesítménye miatt beszélgettek?

igen

nem

Ha válasza igen, kérem írja le, mely területet érintette a kimagasló teljesítmény:

17. Tudta, hogy többek között Mozart, Newton, Albert Einstein, Darwin is autizmussal érintettek voltak?

igen

nem

18. Ön szerint a magyar társadalom elfogadóként viselkedik az autizmus terén?

igen

nem

19. Ön szerint a magyar társadalom tájékozott az autizmus terén?

igen

nem

20. Ön szerint egy autista személyre teljes értékű emberként gondolnak?

igen

nem

Kérdőív az autizmussal közvetlenül nem érintettek részére

1. Kitöltő neve

nő

férfi

2. Kitöltő életkora a kitöltés idején

(Kérem, hogy egész számot adjon meg! pl.:34)

3. Lakhely:

főváros

város

falu

község

egyéb

4. Amikor az autizmus szót hallja, mi jut eszébe először? *(Egy-két szóval írja le!)*

5. Ön szerint egy jobb képességű autistának, mely intézménytípus a megfelelőbb óvodai nevelésének/tanulmányainak megkezdéséhez/folytatásához?

integrált

szegregált

6. Ön szerint a szegregált intézmény a súlyosan érintett sajátos nevelési igényű gyermekek részére ajánlott?

igen

nem

7. Ön szerint a szegregált intézmény hátráltathatja egy jobb képességű autista gyermek fejlődését?

igen

nem

Ha válasza igen, egy-két szóval írja le indokát:

8. Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy sokak számára a szegregált intézménytípus negatív képet nyújt? (Például: Sokan úgy gondolják, oda csak az önálló életre nem képes sérült érintettek járnak. Egy jobb képességű sérült gyermek esetében visszahúzó ereje lehet a közösségnek fejlődés szempontjából.)

igen

nem

9. Tudta, hogy bizonyos frekvencia (például: fűnyíró zúgása) fizikai fájdalmat okozhat az autizmussal érintettek esetében?
- igen
nem
10. Tudta, hogy a vibráló fények idegrendszeri sokkot okozhatnak autista személyeknek?
- igen
nem
11. Tudta, hogy a napirendtől eltérő tevékenység kiborulást - meltdown - okozhat autista személyeknél?
- igen
nem
12. Tudta, hogy az autista személyek számára a szemkontaktus felvétele, tartása frusztráló lehet?
- igen
nem
13. Tudta, hogy az autisták egy része nehezen viseli az érintést?
- igen
nem
14. Tudta, hogy a legmagasabb intelligenciaszinttel rendelkezők csoportja sok autizmussal diagnosztizált személyből áll?
- igen
nem
15. Tudta, hogy többek között Mozart, Newton, Albert Einstein, Darwin is autizmussal érintettek voltak?
- igen
nem
16. Tapasztalt már olyat, hogy az autizmussal érintett személyről valamely területet érintő (például: matematika) kimagasló teljesítménye miatt beszélgettek?
- igen
nem
- Ha válasza igen, kérem írja le, mely területet érintette a kimagasló teljesítmény:
17. Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy sokaknak előítéleteik vannak az autista gyermekekkel kapcsolatban? (Például: Egy gyermek kiborulása - meltdown - esetében

a családot megnézik, összesúgnak a hátuk mögött, mert nem a társadalmi elvárásoknak megfelelően viselkedik az adott helyzetben az érintett.)

igen

nem

Ha válasza igen és tapasztalt is diszkriminatív jellegű megnyilvánulást, kérem egy-két mondatban foglalja össze!

18. Egyetért azzal a kijelentéssel, hogy az esetleges előítéletek oka az autizmus iránti tájékozatlanságból fakad? (Például: Szenzoros érzékenységet ismervé megértenék a környező személyek, hogy néhány autista miért nem szereti, ha a keze például sáros, homokos lesz, ami számukra néhány esetben kiborulást is okozhat.)

igen

nem

19. Ön szerint a magyar társadalom elfogadóként viselkedik az autizmus terén?

igen

nem

20. Ön szerint a magyar társadalom tájékozott az autizmus terén?

igen

nem

Interjú kérdések

- 1.) Kérlek, ossz meg magadról pár gondolatot! Mióta végzel nevelést-oktatást ellátó feladatot? Miért ezt a hivatást választottad?
- 2.) Hogyan épül fel a békéscsabai Napraforgó Óvodában a te csoportod?
- 3.) Hogy telnek nálatok a mindennapok?
- 4.) Mivel segítitek a mindennapokban az autista gyermekeket?
- 5.) Hogy látod az autisták társadalmi szintű megítélését?
- 6.) Egyetértesz azzal a kijelentéssel, hogy a legtöbben nincsenek tisztában azzal, hogy az autizmussal érintettek jelentős része, - a diagnózisuk mellett - milyen kimagasló szintű gondolkodásmóddal, tehetséggel rendelkezhetnek? Ha igen, kérlek fejtsd ki meglátásod!
- 7.) Egyetértesz azzal a kijelentéssel, hogy a legtöbben előítélettel élnek az autista gyermekekkel, felnőttekkel szemben? Ha igen, kérlek fejtsd ki meglátásod!
- 8.) Mit gondolsz az autizmussal kapcsolatos társadalmi szintű tájékozottságról?
- 9.) Szerinted a legtöbben tisztában vannak az autista gyermekeket zavaró, kiborulást okozó tényezőivel?
- 10.) Mi a meglátásod a szegregált intézmények társadalmi megítéléséről?
- 11.) Mi a legnagyobb kihívás a szakemberek számára az autizmussal élők támogatásában?
- 12.) Milyen nehézségekkel találkoznak az autista gyermekek szülei?
- 13.) Milyen tanácsokkal látnád el azokat a pedagógusokat, akik integrált intézményben – nem gyógypedagógusként – autista gyermekkel foglalkoznak?
- 14.) Hogyan látod az autizmussal élők helyzetét 10-20 év múlva?
- 15.) Miért tartod fontosnak az elfogadás jelentőségét?

9.2. Nyilatkozat

NYILATKOZAT

Kijelentem, hogy mesterséges intelligencia alkalmazást/programot (pl. képalkotó, szövegalkotó) nem használtam a dolgozat készítése során.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem, illetve mesterséges intelligencia alkalmazás/program segítségét vettem igénybe vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogi jogsértés ténye merül fel, a Szekció megtagadja a dolgozat befogadását.

Dátum: 2025. január 9.

.....Csordás Ramóna Erzsébet.....

Csordás Ramóna Erzsébet